

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 9/2'2019

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. № 1328 (економічні науки). Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 18 від 17 вересня 2019 р.) та Вченою Радою Таврійського

національного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 19 від 19 вересня 2019 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 30.09.2019

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

Е-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2019
© "Економіка. Фінанси. Право",
2019

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 9/2'2019

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 21 December 2015 № 1328 (economic sciences). Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on July 11, 2016 № 820 (legal sciences). Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

The journal has been assigned an International Identification Number ISSN 2409-1944.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with Tavrian National University after V.I. Vernadskyi and the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 18 dated September 17, 2019) and the Academic Council of the Tavrian National University after V.I. Vernadskyi (Protocol № 19 dated September 19, 2019). Full or partial

reprint of the materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 30.09.2019

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2019
© "Economics. Finances. Law",
2019

Typography: LLC "International Business
Center"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бондар Валерій Петрович, д.е.н., керуючий партнер аудиторської фірми "HLB UKRAINE", член Ради Аудиторської палати України, член ФІБАУ

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Ніжинський агротехнічний інститут Національного університету біоресурсів і природокористування

Датій Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП), Заслужений працівник освіти України

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименко Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедрою менеджменту та міжнародних економічних відносин Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент

Потимшич Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор, академік НАСОН

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, в.о. ректора Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»"

Царенко Оксана Вячеславівна, д.е.н., професор, завідувач кафедрою обліку та аудиту, Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Члени редакційної колегії з правових наук:

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, полковник поліції

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, Київський кооперативний інститут бізнесу і права, економіко-правовий коледж, кафедра права

Клименко Олена Вікторівна, д.н.держ.упр., к.ю.н., доцент, завідувач кафедрою конституційного і міжнародного права Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член відділу цивільно-правових наук Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор: Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Head of the Editorial Board of Economic Sciences:

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, Chief Scientist of the Scientific Laboratory for Criminal Police of the Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Bondar Valerii Petrovych, Dr. Economics, managing partner of the audit firm "HLB UKRAINE", member of the Board of the Audit Chamber of Ukraine, member of the Ukrainian Federation of Professional Accountants and Auditors

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Vinichenko Ihor Ivanovych, Dr. Economics, Professor, Head of the Economic Theory and Economics of Rural Economy Department of the Dnipro State Agrarian and Economic University

Datsii Oksandr Ivanovych, Dr. Economics, Professor, Head of the of Finance, Banking and Insurance Department of the Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), Honored Worker of Education of Ukraine

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Nizhyn Agrotechnical Institute of National University of Bioresources and Nature Management

Ivaniuta Vasyi Falymonovych, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Management Department, Poltava University of Economics and Trade

Klymenyuk Mykola Mykolaiovych, Dr. Economics, Professor, Head of the Management and International Economic Relations Department of Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Neveliev Oksandr Mykhailovych, Dr. Economics, Associate Professor

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasilenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Redko Oksandr Yuriiovych, Dr. Economics, First Vice-Rector for the scientific and pedagogical work, Professor, Academician of National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Suk Petro Leonidovych, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Accounting and Taxation Department of Separated Division of the National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine "Nizhyn Agrotechnical Institute"

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Associate Professor, acting Rector of the Higher Educational Institution "International Technology University "Mykolaiv Polytechnic""

Tsarenko Oksana Viacheslavivna, Dr. Economics, Professor, Head of the Accounting and Audit Department of Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Head of the Editorial Board of Law Sciences:

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Members of the editorial board of Law Sciences:

Bychkova Svitlana Serhiivna, Dr. Law, Professor, Head of the Civil Law and Process Department of the National Academy of Internal Affairs, Colonel of the Police

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oksandrovych, Dr. Law, Professor, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Economics and Law College, Law Department

Klymenko Olena Viktorivna, Dr. Public Administration, PhD Law, Associate Professor, Head of the Constitutional and International Law Department of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Kopan Olexsii Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Lead Researcher of the Pre-trial Investigation Problems Scientific Laboratory of the Educational-Scientific Institute № 1

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, member of the Civil Law Sciences Department of the Private Law and Entrepreneurship Research Institute after Academician F.H. Burchak of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Associate Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Chief Editor

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Technical editor: Kutsiak Oksandr Anatoliiovych

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

О.П. РАДЧЕНКО. Забезпечення сталого розвитку АПК в умовах глобалізації	6
О.О. ШЕРЕМЕТ. Інтеграційні аспекти концептуальних підходів до вибору ринкових стратегій у харчовій промисловості	11
П.В. ПАШКО, К.І. ГУНЬКО. Контроль за господарською діяльністю митних посередників: баланс приватних і публічних інтересів?	16
О.М. КИРИЛЕНКО, К.М. РАЗУМОВА. Маркетинго-логістичні підходи до розвитку стратегії управління пасажирськими перевезеннями на транспорті з урахуванням досвіду ЄС	22
М.М. ГУЗЬ, В.К. САВЧУК. Аналітична оцінка стану та тенденцій розвитку органічного землеробства в Україні	26

CONTENTS

<i>O.P. RADCHENKO</i> . Providing the sustainable agricultural development in the conditions of globalization	6
<i>O.O. SHEREMET</i> . Integrating aspects of the conceptual approaches to the selection of market strategies in the food industry	11
<i>P.V. PASHKO, K.I. HUNKO</i> . Balance of private and public interests in the control over certain types of economic activity?	16
<i>O.M. KYRYLENKO, K.M. RAZUMOVA</i> . Marketing and logistics approaches in developing the management strategy of passenger transportation by transport considering the experience of the European Union	22
<i>M.M. HUZ, V.K. SAVCHUK</i> . Analytical estimation of the state and tendencies of organic farming development in Ukraine	26

РАДЧЕНКО

Олександр Петрович

rap_1@ukr.net

УДК 338.023

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

PROVIDING THE SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

к.е.н., доцент, Одеський
національний університет
ім. І.І. Мечникова

RADCHENKO Oleksandr Petrovych – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National University after I.I. Mechnykov

У статті досліджено динаміку та роль сталого розвитку агропромислового комплексу в умовах інтеграції країни у світовий економічний простір. Визначені основні механізми та порядок їх застосування у процесі регулювання системи відносин та взаємодії елементів аграрного сектору. Розроблено та сформовано основні напрями перетворень у політиці аграрного виробництва. Розкрито основні тенденції існуючого розвитку виробництва агропромислової продукції на всіх етапах створення продукції. Розпочаті реформи трансформації економічних та соціальних відносин аграрного сектору України мають закласти підґрунтя для динамічного комплексного та незворотного розвитку підприємств, галузей і країни в цілому. Забезпечення сталого розвитку підприємств аграрної сфери займає чи не найважливіше місце у цьому процесі. Основними інструментами досягнення цієї мети має стати розробка та впровадження механізму соціально-економічного зростання. Метою цього дослідження є пошук, розробка та систематизація імперативів економічного, соціального та екологічного зростання розвитку агропромислового комплексу в умовах глобалізації та визначення місця країни у світовому поділі праці. Перехід до сталого розвитку аграрного сектору має забезпечити такий якісний стан, в умовах якого всі теоретично можливі подразники зовнішнього середовища будуть мати мінімальний вплив.

* * *

В статье исследована динамика и роль устойчивого развития агропромышленного комплекса в условиях интеграции страны в мировое экономическое пространство. Определены основные механизмы и порядок их приложения в процессе регулирования системы отношений и взаимодействия элементов аграрного сектора. Разработанные и сформированные основные направления преобразований в политике аграрного производства. Раскрыты основные тенденции существующего развития производства агропромышленной продукции на всех этапах создания продукции. Начатые реформы трансформации экономических и социальных отношений аграрного сектора Украины должны заложить почву для динамического комплексного и необратимого развития предприятий, отраслей и страны в целом. Обеспечение устойчивого развития предприятий аграрной сферы занимает важнейшее место в этом процессе. Основными инструментами достижения этой цели должна стать разработка и внедрение механизма социально-экономического роста. Целью этого исследования является поиск, разработка и систематизация императивов экономического, социального и экологического роста развития агропромышленного комплекса в условиях глобализации и определения места страны в мировом разделении труда. Переход к устойчивому развитию аграрного сектора должен обеспечить такое качественное состояние, при котором все, теоретически возможные раздражители внешней среды, будут иметь минимальное влияние.

* * *

The dynamics and role of sustainable development of the agro-industrial complex in the conditions of the country's integration into the world economic space are investigated in the article. The basic mechanisms and the order of their application in the process of regulation of the system of relations and interaction of elements of the agrarian sector are determined. The basic directions of transformations in the policy of agricultural production were developed and formed. The basic tendencies of the existing development of agro-industrial production production at all stages of production creation are revealed. The initiated reforms of transformation of economic and social relations of the agrarian sector of Ukraine should lay the foundation for the dynamic complex and irreversible development of enterprises, industries and the country as a whole. Ensuring sustainable development of agricultural enterprises is perhaps the most important in this process. The main tools for achieving this goal should be to develop and implement a mechanism for socio-economic growth. The purpose of this study is to find, develop and systematize the imperatives of economic, social and environmental growth in the development of agro-industrial complex in the context of globalization and determine the place of the country in the world division of labor. The transition to sustainable development of the agrarian sector should provide such a qualitative state in which all, theoretically possible environmental stimuli, will have minimal impact.

Ключові слова: аграрна політика, аграрний сектор, національна економіка, глобалізація, розвиток, державне регулювання, система

Ключевые слова: аграрная политика, аграрный сектор, национальная экономика, глобализация, развитие, государственное регулирование, система

Keywords: agrarian policy, agrarian sector, national economy, globalization, development, government control, system

ВСТУП

Поняття терміну «Сталий розвиток», вперше з'явився у 1987 р. у «Брунтлендській доповіді» Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. За своїм значенням сталий розвиток (від англ. sustainable development – рівновага, що постійно підтримується, допустима, збалансована рівновага) – це розвиток, в умовах якого досягається забезпечення життєвих потреб сучасного людства і майбутніх поколінь [4].

В умовах глобалізації, реалізація концепції сталого розвитку національної економіки, і АПК, як її невід'ємної частини, залежить від сучасного стану економіки в цілому, від впливу природного та ресурсного фактора у розвитку її продуктивних сил, від фінансового, інноваційного, матеріально-технічного та кадрового забезпечення галузей.

МЕТА РОБОТИ полягає, насамперед, у дослідженні теоретичних та методичних точок зору, обґрунтуванні методології сучасної стратегії розвитку аграрного сектору національної економіки та розробці механізмів впливу на неї.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основою дослідження, з позиції теорії та методології, є різноманітні тематичні джерела навчальної, монографічної, наукової та періодичної літератури, а також були використані нормативно-правові документи, які регулюють процеси забезпечення функціонування та розвитку агропромислового комплексу.

Крім того, у процесі дослідження були використані наступні методи: метод спостереження, метод вибіркового спостереження, методи аналізу та синтезу, монографічний метод, індексний аналіз, діалектичний метод, метод порівняння, метод динамічних рядів, методи індукції та дедукції, а також метод узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сталий розвиток – це безперервно, системно керований розвиток. Насамперед, основою його керованості є збалансований підхід та сучасні інформаційні технології, які дають змогу швидко прораховувати та моделювати різні варіанти, можливих напрямків розвитку, із вкрай високою точністю прогнозувати їх майбутні результати та вибрати найбільш оптимальний у кожному окремому випадку.

Питання забезпечення сталого розвитку аграрної сфери, формування наукових основ знайшли своє відображення у працях таких відомих учених економістів: О. Балацького, В. Вернадського, Б. Долішнього, С. Дорогунцова, Г. Іваницької, О. Кашенко, Л. Мельника, Є. Мішеніна, В. Паламарчука, С. Подолинського, В. Трегобчука, Г. Черевка та ін.

Зазвичай під стійким або сталим розвитком розуміється якісне соціально-економічне покращення середовища. Водночас, що дуже важливо, сталість розвитку, його стійкість до зовнішніх чинників, повинна максимально відповідати основним вимогам економічних інтересів АПК.

Політика агропромислового комплексу направ-

лена, насамперед, на задоволення суспільства продовольчими товарами, а саме продуктами сільського господарства. Тобто соціально-економічна сутність аграрного сектору сьогодні сприймається як основна рушійна сила розвитку національної економіки, де питання соціального забезпечення є одним із ключових.

Побудова моделі соціальної політики більшою мірою є прерогативою держави, тому ринкові методи будуть не завжди ефективні. У цих умовах найбільша результативність може бути досягнута саме за рахунок впровадження квазіринкових методів і механізмів у соціальну сферу [1, с. 126].

Система соціального забезпечення населення має стати пріоритетним елементом розвитку аграрної політики держави. За останні роки, ми можемо спостерігати активізацію зусиль у питанні соціального захисту населення, що в період чергу пов'язано з реформуванням національної економіки, в т.ч. аграрного сектору та посиленням інтеграційних та глобалізаційних процесів в Україні.

Аграрна політика, особливо в умовах глобалізації та інтеграції України у світовий економічний простір, має здійснюватися не тільки через регулювання ринків агропромислової продукції, ліцензування та квотування виробництва, фінансову підтримку галузей АПК та їхню консолідацію, розвиток інноваційної практики господарювання, підтримку та вдосконалення структурних змін.

За результатами останніх досліджень загальна площа за оцінками спеціалістів управління статистики прийнятого в експлуатацію житла у 2018 р. порівняно з 2017 р. зменшилась на 5,7%. У цілому загальний обсяг прийнятого в експлуатацію житла у міських поселеннях налічує 5652,4 тис.м², або 65,0 % від загального обсягу, у сільській місцевості – 3037,0 тис. м² (35,0 %).

Проте не менш важливим питанням розвитку аграрного сектору поряд з соціальним розвитком в сучасних умовах глобалізаційних процесів, які відбуваються у світовій економіці, є проблема залучення прямих іноземних інвестицій.

Для подальшого залучення інвестицій в агропромисловий комплекс необхідна розробка дієвої та обґрунтованої державної політики із вдосконалення та оптимізації його структури.

Обсяг капітальних вкладень у сільське господарство України відображено на рис. 1.

Як бачимо, за період з 2015 р. до 2018 р. обсяги капітальних інвестицій в АПК постійно зростають, причиною тому є стабільне зростання попиту на продукцію АПК та значне зменшення економічних та політичних ризиків порівняно з очікуваними на початку бойових дій на Сході України, позитивний вплив проведених реформ, потенційна можливість диверсифікувати ринки збуту продукції тощо. Позитивним є той факт, що інвестиції у сільськогосподарські машини та обладнання постійно зростають, що пов'язано з можливим відкриттям ринку землі в Україні, розширенням посівних площ, і з бажанням вдосконалити та оновити парк вже існуючого обладнання.

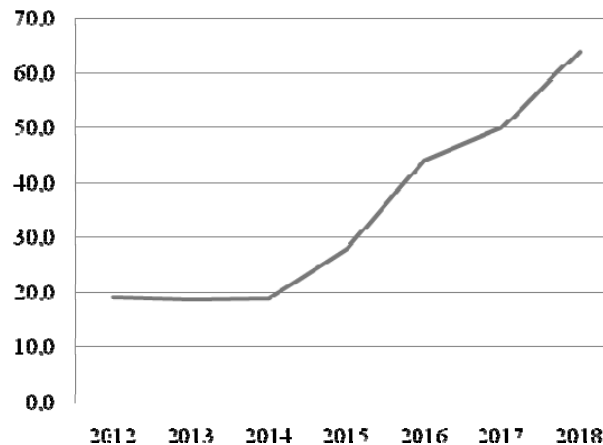

Рис. 1. Обсяг капітальних вкладень в сільське господарство, млрд. грн. [складено автором за даними [2]]

Сьогодні в умовах обмежувальної бюджетної і грошово-кредитної політики держави більша частина коштів змушена залучатися до фінансування власного оборотного капіталу. На ці ж цілі використовується значна частина амортизаційного фонду аграрних підприємств, що не дозволяє повною мірою відновлювати основні виробничі фонди.

Інвестиційна політика, в умовах глобалізації, повинна максимально ліквідувати всі обмеження, що перешкоджають вільному міжнародному руху капіталу та стимулювати його приплив в агропромисловий комплекс. Основна роль у цьому процесі має належати органам державної влади, як місцевого, так і національного рівня.

Уся система агропромислового комплексу є багатогранною та розвивається у напрямі ще більшого ускладнення через активний розвиток інтеграційних процесів, виникнення нових коопераційних зв'язків, диверсифікації виробництва як вертикальної так і горизонтальної, що у свою чергу може викликати, а у більшості випадків ще більше ускладнити вже існуючі диспропорції у структурі АПК. Існуючий механізм регулювання агропромислового комплексу здебільшого містить у собі кон'юнктурну складову, сформовану під впливом скоріше політичного порядку, ніж економічної доцільності. Він не збалансований, з наявним диспаритетом між галузями та їх розвитком.

В умовах глобального світогляду особливо важливо, насамперед, проаналізувати стан та перспективи інвестування, а також дієві форми державної підтримки загального інвестиційного процесу, який склався в агропромисловому комплексі. Іноземний інвестор у силу різних причин ще остерігається активно входити в аграрний бізнес України, так само і банківське кредитування не може запропонувати привабливі умови та достатні обсяги, які б відповідали потребам аграрного комплексу держави.

На жаль, виявлені тенденції тільки підтверджують, що сучасні економічні методи господарювання ринкового типу у сучасних українських реаліях все ще не функціонують повною мірою.

Аграрна реформа в Україні – подія перманентна, яка вже викликала економічні, соціальні, організаційні й управлінські перетворення, які пов'язані з процесами перебудови ринкових інститутів управління фінан-

сами, зокрема в галузі інвестування національної економіки.

Усі ці обставини об'єктивно створюють передумови необхідності розробки та впровадження обґрунтованих, конкретних пропозицій стосовно вирішення проблеми ефективності інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі.

Задля подальшого розвитку аграрного сектору та розширення його виробництва перед підприємствами з обмеженими власними ресурсами постає питання залучення додаткових грошових коштів – так званого інвестиційного капіталу. Цей капітал теоретично може формуватися з наступних джерел, а саме: власних заощаджень і другий варіант, це запозичені та залучені кошти.

Загальна схема формування інвестиційного капіталу аграрного підприємства представлена на рис. 2.

Програми інвестування національної економіки, зокрема аграрного сектору, послідовність та алгоритми їх впровадження пропонують відповідну розробку комплексу ефективних заходів за наступними напрямками: це, насамперед, вдосконалення та оптимізація структури інвестиційного капіталу; виявлення пріоритетних напрямів розвитку; і найголовніше – розрахунок витрат на інвестиційні проекти.

Аграрна реформа, розпочата урядом країни – являє собою процес глобальної трансформації українського суспільства як у політичному, так і у соціально-економічному аспекті, що зумовлює різноманітні суперечливі тенденції її перебігу. Подальші перспективи стратегічного розвитку аграрної реформи будуть максимально залежати від того, які тенденції візьмуть верх – позитивні чи негативні.

Реформа, особливо в умовах глобалізації, має включати зважене та обґрунтоване перезавантаження аграрної структури і не ефективних методів господарювання в аграрному секторі. Методологічні принципи і основні положення нової концепції соціально-економічного забезпечення розвитку агропромислового комплексу має включати насамперед:

– розробку механізму формування АПК або реорганізацію, якщо це необхідно, розглядаючи її функціонування з позицій оптимізації, єднання усіх його галузей і сфер в єдину, взаємопов'язану цільову систему;

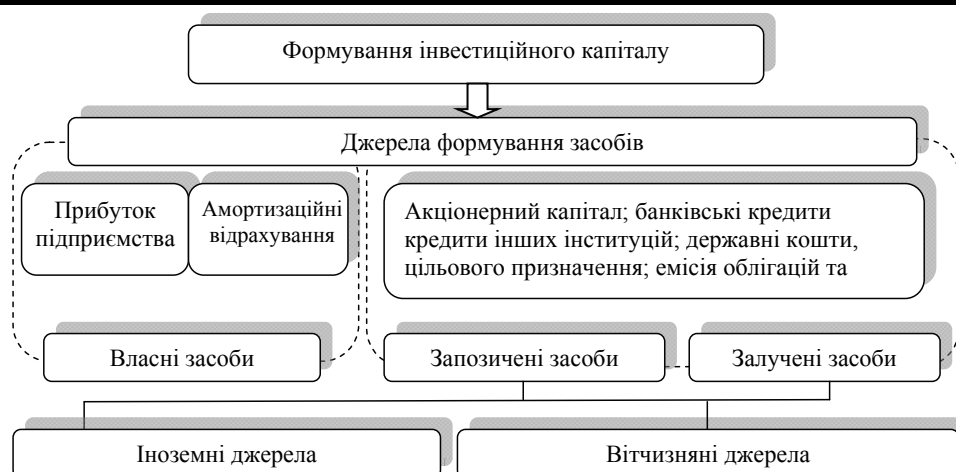

Рис. 2. Загальна схема формування інвестиційного капіталу аграрного підприємства [власна розробка автора]

– реорганізація сільськогосподарських ринків, перебудова яких має бути спрямована на підвищення конкурентоспроможності, адже цього вимагає не тільки домінуюча роль світових ринків, а й сучасні виклики глобалізації – а саме: вступ України до СОТ та глибока інтеграція з країнами ЄС, а це дасть змогу забезпечити продовольчу безпеку країни в майбутньому;

– необхідно приділяти більше уваги створенню спеціалізованих галузей інфраструктури агропромислового комплексу, вдосконалювати взаємодію між ними;

– формувати компенсаційні механізми (фонди) як на рівні держави, так і на рівні підприємств, на випадок неперобачуваних ситуацій, зважаючи на високий рівень ризику сільськогосподарського виробництва;

– запровадити концепцію забезпечення ефективності розвитку кадрового потенціалу та системи вдосконалення методів управління агропромислового комплексу.

Не менш важливим результатом запроваджуваних

аграрних реформ є створення економічної системи, яка базується рівною мірою на різних формах власності і господарювання.

У процесі реформування аграрного сектору сформувалися основні типи організаційно-правових форм господарювання (табл. 1).

Проведені дослідження показують, що ефективність аграрного виробництва залежить, насамперед, не стільки від організаційних форм, скільки від досконалості економічних відносин і макроекономічних умов господарювання.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що стабільний розвиток АПК можливий за умови оптимального, збалансованого поєднання використання принципів територіального та галузевого управління із обов'язковим створенням єдиних інформаційних регулюючих центрів, різноманітних логістичних та маркетингових служб, також інфраструктуру, підпорядковану всім галузям аграрного комплексу.

Таблиця 1

Кількість та структура аграрних підприємств за організаційними формами господарювання

[складено автором за даними [2]]

	2015		2016		2017		2018	
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Господарські товариства	7 750	16,8	7 721	17	8 700	18,2	6 967	15,3
Приватні підприємства	3 772	8,2	3 627	8	3 752	7,9	3 215	7,1
Кооперативи	674	1,4	596	1,3	738	1,5	448	1
Фермерські господарства	33 084	71,6	32 203	71,2	33 682	70,6	34 137	74,9
Державні підприємства	228	0,5	241	0,5	222	0,5	199	0,4
Підприємства інших форм господарювання	691	1,5	891	2	603	1,3	592	1,3
Усього	46 199	100	45 379	100	47 697	100	45 558	100

Для українських підприємств в умовах глобалізації особливу увагу заслуговує науково обґрунтоване формування системи стратегічного аграрного планування як надважлива функція управління агропромисловим комплексом. Стратегічне планування забезпечує фундамент зважених управлінських рішень в аграрному секторі, оскільки ці функції орієнтовані на розробку та вдосконалення вже існуючих, а згодом і реалізацію стратегічних планів розвитку АПК. У

зв'язку з цим, з метою забезпечення ефективності діяльності аграрного сектору на усіх рівнях управління агропромисловим комплексом було б доцільно створювати центри прогнозування економічних процесів, та як результат центри стратегічного планування, на які покладались б наступні функції: методичне, методологічне та інформаційне забезпечення, моделювання та планування дій, організація, реалізація і координація планового процесу, всебічний

аналіз і повна оцінка планів підприємств галузі та аграрного сектору в цілому, розробка методичних рекомендацій досягнення запланованого результату.

Визначаючи чинники забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу, неможливо обійти увагою питання сучасного стану та вдосконалення кредитної і податкової політики. Отже, першим напрямом забезпечення розвитку аграрного сектору має стати вдосконалення фінансового кредитного механізму.

Певною мірою вирішення питання доступності кредитних ресурсів агровиробникам, може бути до-

сягнуто через створення такого механізму, коли держава буде виступати гарантом, повністю або частково, наданих кредитів, шляхом створення своєрідного «Фонду гарантування кредитів», який буде діяти самостійно у якості юридичної особи та нести відповідальність за безпосередньої участі держави. Кошти фонду будуть формуватися комерційними банками, але не виключена можливість акумулювання вільних ресурсів і самих аграрних підприємств.

Схема кредитування аграрних підприємств за цільовими програмами представлена на рис. 3.

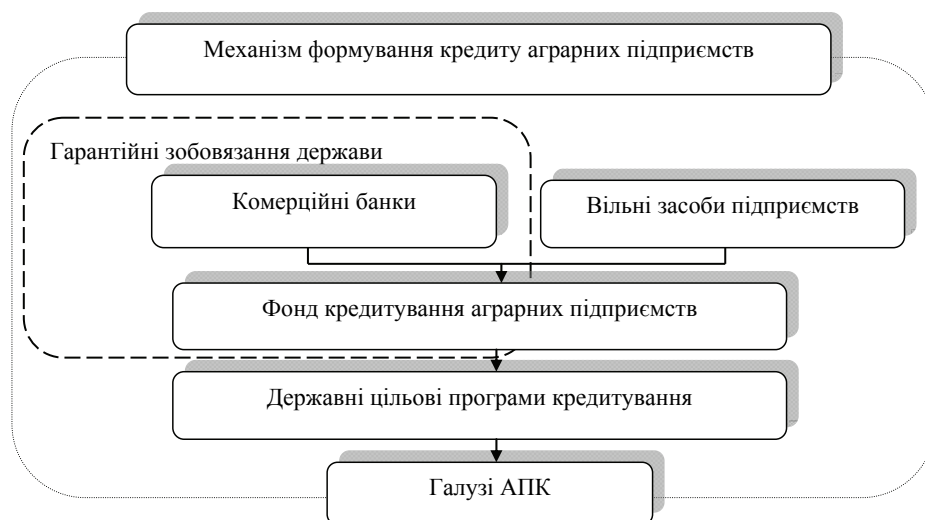

Рис. 3. Схема кредитування аграрних підприємств за цільовими програмами [власна розробка]

Урізноманітнення кредитного механізму, завдяки створенню Фонду гарантування дасть можливість отримання доступних кредитів незалежно від тієї кон'юнктури, яка склалася на фінансовому ринку, і як результат створить надійні передумови для розвитку аграрного сектору країни.

ВИСНОВКИ

Аналіз сучасного стану агропромислового комплексу виявив найбільш важливі моменти безпосереднього впливу на його розвиток, на забезпечення подальшого підвищення ефективності його діяльності. У результаті цього дослідження було окреслено найбільш пріоритетні напрями розвитку АПК.

Головною метою дієвої аграрної реформи, коли Україна інтегрується у світову економіку, має стати формування та запровадження таких ринкових механізмів, які забезпечували б стабільне та ефективне функціонування всіх елементів АПК в умовах інвестиційного і ресурсного дефіциту.

Список використаних джерел

1. Біла С.О. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку проблемних територій (світовий досвід). Стратегічні пріоритети. 2009. № 3(12). С. 172-183.
2. Грошово кредитна та фінансова статистика. Національний банк України. Веб сайт. URL: bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?rt_id=27843415&showTitle=true.
3. Портер М. Конкуренция: учеб. пособ. М.: Вильямс, 2000. 495 с.

4. Итоговый документ Конференции ООН по устойчивому развитию «Рио+20» «Будущее, которого мы хотим». URL: www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html.

5. Мікула Н.А., Шахрайук-Онофрей С.І. Факторні впливи на сталий розвиток сільських територій прикордонних регіонів. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. 2013. Вип. 1. С. 237-246.

6. Шубравська О.В. Чинники та індикатори сталого розвитку агросфери. Економіка АПК. 2005. № 12. С. 15-20.

References

1. Bila S.O. Institutional provision of social and economic development of problem areas (world experience). *Stratehichni priorytety*. 2009. № 3(12). pp. 172-183. (in Ukrainian)
2. Monetary and financial statistics. National Bank of Ukraine. URL: bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?rt_id=27843415&showTitle=true (in Ukrainian)
3. Porter M. *Competition: tutorial*. Moscow: Vilyams, 2000. 495 p. (in Russian)
4. The outcome document of the UN Conference on Sustainable Development "Rio + 20" "The future we want". URL: www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html. (in Russian)
5. Mikula N.A. Shakhraiuk-Onofrei S.I. Factors influences on the sustainable development of rural territories of the border regions. *Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 2013. Issue 1. pp. 237-246. (in Ukrainian).
6. Shubravska, O.V. Factors and indicators of sustainable development of agrosphere. *Ekonomika APK*. 2005. № 12. pp. 15-20. (in Ukrainian)

ШЕРЕМЕТОлег Олексійович
oiv@doc.nuft.edu.ua

УДК 330.101

**ІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИБОРУ
РИНКОВИХ СТРАТЕГІЙ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ**к.е.н., доцент, директор,
Навчально-науковий
інститут економіки і
управління, Національний
університет харчових
технологій**INTEGRATING ASPECTS OF THE CONCEPTUAL APPROACHES TO THE
SELECTION OF MARKET STRATEGIES IN THE FOOD INDUSTRY****SHEREMET Oleh Oleksiiovych** – PhD in Economics, Associate Professor, Director of the Education and Research Institute of Economics and Management, National University of Food Technologies

У статті досліджено теоретичні аспекти інтеграційної складової при обґрунтуванні концептуальних підходів до вибору ринкових стратегій у харчовій промисловості. Визначено групи факторів, які впливають на формування стратегії розвитку суб'єктів харчової промисловості, які функціонують в умовах внутрішньогалузевої конкуренції. Визначені аспекти, які у контексті співвідношення основних рушійних сил внутрішньогалузевої конкуренції забезпечують її інтенсивність між суб'єктами харчової промисловості. Запропоновано послідовність дослідження рушійних сил конкуренції у харчовій промисловості. На основі дослідження рушійних сил внутрішньогалузевої конкуренції обґрунтовано та доведено, що суб'єкти харчової промисловості повинні мати наступні ринкові стратегії: внутрішньогалузева конкуренція, яка базується на товарній диференціації; на цінній адаптації та на певному сегменті ринку харчової продукції. Запропонована матриця SWOT-аналізу ринкової стратегії суб'єкта харчової промисловості. Визначено основні аспекти внутрішньогалузевої інтеграції у харчовій промисловості. Обґрунтовано, що розвиток внутрішньогалузевих інтеграційних процесів у харчовій промисловості є одним з важливих напрямів ефективного функціонування її суб'єктів, що забезпечить галузеву конкурентоспроможність у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Доведено, що внутрішньогалузева пряма інтеграція горизонтального, вертикального або змішаного типу сприятиме зростанню ділової та інноваційно-інвестиційної активності у харчовій промисловості, що забезпечить її стратегічний розвиток та зростання.

* * *

В статье исследованы теоретические аспекты интеграционной составляющей при обосновании концептуальных подходов к выбору рыночных стратегий в пищевой промышленности. Определены группы факторов, влияющих на формирование стратегии развития субъектов пищевой промышленности, которые функционируют в условиях внутриотраслевой конкуренции. Определены аспекты, которые в контексте соотношения основных движущих сил внутриотраслевой конкуренции, обеспечивают ее интенсивность между субъектами пищевой промышленности. Предложена последовательность исследования движущих сил конкуренции в пищевой промышленности. На основе исследования движущих сил внутриотраслевой конкуренции обосновано и доказано, что субъекты пищевой промышленности должны иметь следующие рыночные стратегии: внутриотраслевая конкуренция, основанная на товарной дифференциации; на ценовой адаптации и на определенном сегменте рынка пищевой продукции. Предложенная матрица SWOT-анализа рыночной стратегии предприятия пищевой промышленности. Определены основные аспекты внутриотраслевой интеграции в пищевой промышленности. Обосновано, что развитие внутриотраслевых интеграционных процессов в пищевой промышленности является одним из важных направлений эффективного функционирования ее субъектов, что обеспечит отраслевую конкурентоспособность на внутреннем и внешнем рынке. Доказано, что внутриотраслевая прямая интеграция горизонтального, вертикального или смешанного типа будет способствовать росту деловой и инновационно-инвестиционной активности в пищевой промышленности, обеспечит ее стратегическое развитие и рост.

* * *

The article explores the theoretical aspects of the integration component in substantiating conceptual approaches to the choice of market strategies in the food industry. There are identified groups of factors that influence the development of food industry development strategies that operate in the context of intra-industry competition. Certain aspects, which in the context of the ratio of the main driving forces of intra-industry competition, provide its intensity between the subjects of the food industry. The sequence of research of the driving forces of competition in the food industry is proposed. Based on a study of the driving forces of intra-industry competition, it is substantiated and proved that food industry operators should have the following market strategies: intra-industry competition based on product differentiation; on price adaptation and on a particular segment of the food market. A matrix of SWOT analysis of the food industry market strategy is proposed. The main aspects of intra-industry integration in the food industry are identified. It is substantiated that the development of intra-sectoral integration processes in the food industry is one of the important directions for the effective functioning of its subjects, which will provide industry competitiveness in the internal and external environment. It has been proved that the intra-industry direct integration of horizontal, vertical or mixed type will promote the growth of business and innovation-investment activity in the food industry, which will ensure its strategic development and growth.

The development of economic mechanisms of intra-industry integration in the food industry, as well as the integration of its subjects into the international macroeconomic environment, export orientation of sectoral business results is a strategic condition for achieving stable parameters of economic growth of its subjects.

Ключові слова: стратегія, інтеграція, харчова промисловість, національна економіка, макроекономічне середовище**Ключевые слова:** стратегия, интеграция, пищевая промышленность, национальная экономика, макроэкономическая среда**Keywords:** strategy, integration, food industry, national economy, macroeconomic environment

ВСТУП

Розвиток економічних механізмів внутрішньогалузевої інтеграції, а також інтеграції національних і зарубіжних суб'єктів у рамках глобалізаційних процесів, експортна орієнтація результатів діяльності суб'єктів харчової промисловості постає необхідною умовою для досягнення стійких параметрів економічного зростання національної економіки та її сегментних складових.

Методологічні аспекти розвитку інтеграційних процесів у національному макроекономічному середовищі у сучасних трансформаційних умовах досліджено у працях: Г. Григор'єва, Ю. Сафонова, О. Побережеч, С. Масленнікова, Ю. Мельника та ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні теоретичних аспектів інтеграційної складової при обґрунтуванні концептуальних підходів до вибору ринкових стратегій у харчовій промисловості.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною та методологічною основою дослідження є джерела навчальної, монографічної та періодичної літератури з інтеграційних процесів у національному макроекономічному середовищі.

Під час написання роботи були використані наступні методи: метод спостереження, методи аналізу та синтезу, монографічний метод, діалектичний метод, метод порівняння, методи індукції та дедукції, а також метод узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Стратегія суб'єктів харчової промисловості, які функціонують в умовах внутрішньогалузевої конкуренції, формується під впливом наступних групи факторів:

- ймовірна поява нових суб'єктів, які мають намір здійснювати господарську діяльність пов'язану з харчовою продукцією;

- контрагенти-постачальники, які забезпечують поставки необоротних та оборотних активів для господарської діяльності суб'єктів харчової промисловості;

- інноваційні підходи до організації господарської діяльності у галузі;

- контрагенти-покупці, які впливають на масштаби реалізації суб'єктів харчової промисловості;

- замітники існуючих продуктів галузі, які виробляються суб'єктами суміжних або інших галузей національної економіки;

- вплив різноманітних інституцій на функціонування та розвиток суб'єктів харчової промисловості.

Стратегічну конкурентну загрозу існуючим суб'єктам харчової промисловості може мати ймовірна поява нових суб'єктів, які планують здійснювати господарську діяльність, яка пов'язана з виробництвом та реалізацією харчової продукції. Але необхідно пам'ятати, що залежно від кута зору стратегічні загрози можуть розглядатися суб'єктами харчової промисловості не тільки як загрози, а також як стратегічні можливості для внутрішньогалузевого партнерства.

У сучасних умовах розвитку споживчого ринку харчової продукції, щоб відібрати у існуючих конку-

рентів їх контрагентів-покупців, вижити, досягти економічної ефективності та забезпечити динамічний розвиток, нові суб'єкти господарювання повинні використовувати в якості конкурентної переваги:

- інноваційну продукцію, яка має відповідні якісні властивості та забезпечить задоволення сучасних потреб споживачів;

- конкурентоздатне ціноутворення, яке враховує співвідношення «ціна-якість харчової продукції»;

- пріоритетна сегментація, за якою здійснюється виокремлення найбільш цінних ринків збуту харчової продукції, величина їх охопту, глибина проникнення, стійкість міжгосподарських зв'язків тощо.

Але необхідно пам'ятати також, що кожна з альтернатив входження у систему господарювання у харчовій промисловості вимагає від новачків подолання вхідних бар'єрів, які раніше були подолані діючими суб'єктами галузі.

М. Портер, у своїх наукових працях виділяє наступні вхідні бар'єри:

- диференціація результатів виробничої діяльності за рахунок тривалого перебування на споживчому ринку;

- фактор суттєвої економії на масштабах і умовно-постійних витратах, що забезпечує стійку конкуренцію діючому суб'єкту господарювання;

- довготривалі систематичні витрати на забезпечення процесу реалізації існуючими суб'єктами створеної продукції, які формують його імідж, впізнання на споживчому ринку, лояльність споживачів, престиж тощо, а подолати визначені бар'єри новачки можуть лише протягом часу і шляхом значних капітало-вкладень;

- значний початковий інвестиційний капітал для будівництва або придбання виробничих потужностей, організації виробничого процесу, придбання (створення) технологій тощо;

- отримання доступу до каналів збуту продукції, необхідно пам'ятати, що мало зробити продукт, треба ще отримати доступ до ринкових артерій його розподілу та збуту (за рахунок створення власної мережі збуту або шляхом впровадження у діючу логістичну мережу;

- інституційна політика у макроекономічному середовищі країни, де відповідні інституції обмежують доступ новачків у існуючі галузі та ринки збуту продукції.

Суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у харчовій промисловості, стають взаємозалежними один від одного у своїй конкуренції, тобто зміна продукції та ринкової позиції одного суб'єкта впливає на інших учасників галузевої конкуренції та навпаки.

У контексті співвідношення основних рушійних сил внутрішньогалузевої конкуренції, її інтенсивність між суб'єктами харчової промисловості залежить від наступних аспектів:

- політична та макроекономічна стабільність у національному макроекономічному середовищі;

- інституційна підтримка інноваційних процесів у внутрішньогалузевому середовищі;

– кількісні ознаки конкуренції у харчовій промисловості, в умовах якої за відносно обмеженої кількості порівнянних за потужністю конкурентів вони мають значні можливості для здійснення стратегічної розвідки та практичних конкурентних дій у виробництві харчової продукції;

– довгострокові економічні тенденції та темпи зростання у харчовій промисловості, уповільнення яких призводить до загострення внутрішньогалузевої конкуренції, тому що збереження конкурентоспроможності можливо за рахунок перерозподілу обмеженої кількості споживачів між існуючими конкурентами у макроекономічному середовищі; довгострокові економічні тенденції у харчовій промисловості впливають на співвідношення попиту та пропозиції, на умови входження і виходу з ринку харчової продукції та на характер й інтенсивність внутрішньогалузевої конкуренції;

– якісні складові харчової продукції, яка виробляється відповідними суб'єктами харчової промисловості;

– розмір постійного капіталу, який задіяний у господарській діяльності суб'єктів харчової промисловості, зі свого боку великий розмір неліквідного постійного капіталу підсилює внутрігалузеву конкуренцію у разі падіння попиту, оскільки разом з тим неможливо перепрофілювати або диверсифікувати виробництво;

– різноманітність стратегій, які використовуються конкурентами у харчовій промисловості, тобто різноманітність і непередбачуваність у використанні суб'єктами господарювання конкурентних стратегій на ринку харчової продукції підсилюють нестійкість і породжують спорадичну інтенсивність внутрішньогалузевої конкуренції;

– зміна споживчих цінностей, орієнтації та способи життя у національному та міжнародному суспільстві надають перевагу суб'єктам харчової промисловості, які швидко відгукуються на зміни;

– маркетингові інновації підвищують інтерес до харчової продукції суб'єктів галузі, збільшують попит на них в масштабах всієї харчової промисловості та знижують собівартість одиниці продукції, що послаблює позиції конкурентів і змушує їх коригувати свої ринкові стратегії;

– діджиталізація господарських процесів та розвиток електронної комерції, що посилює конкуренцію, кардинально змінює існуючі методи ведення підприємницької діяльності.

Економічні показники харчової промисловості та структура конкуренції – є важливими індикаторами, які впливають на формування ринкової стратегії суб'єкта господарювання, але вони нічого не повідомляють про динаміку розвитку зовнішнього макроекономічного середовища. У харчовій промисловості свої тенденції розвитку та особливості, які їй притаманні. Теорія життєвого циклу будь якого об'єкта або суб'єкта макроекономічного середовища допомагає зрозуміти ці зміни, але однієї її недостатньо для дослідження. Стадії життєвого циклу об'єкта або суб'єкта (зародження, зростання, зрілість, занепад) визначають темпи макроекономічного зростання у харчовій промисловості, але ситуація та конкуренція у

галузі змінюються не тільки у зв'язку з переходом на нову стадію циклу, але й під впливом рушійних сил, які впливають на ринкову стратегію розвитку.

Рушійні сили конкуренції у харчовій промисловості – це вагомні фактори, які цілеспрямовано впливають на значні зміни у харчовій промисловості та змушують коригувати свої дії її суб'єктів у відповідних умовах функціонування.

Дослідження рушійних сил конкуренції у харчовій промисловості здійснюється у наступній послідовності:

1) виявлення рушійних сил, які впливають на розвиток внутрішньогалузевого середовища;

2) моніторинг та діагностика;

3) визначення ступеня їх впливу на розвиток внутрішньогалузевого середовища.

Досліджуючи рушійні сили конкуренції у харчовій промисловості, неминуче доводиться виокремлювати деякі аспекти: аналіз та оцінка основних факторів впливу; інтерпретація кореляційних залежностей; результативна ознака впливу; прогнозування та процес прийняття стратегічних рішень. Визначені елементи у модельованому управлінні діють як змінні величини та наповнюються відповідною інформацією.

На основі дослідження рушійних сил внутрішньогалузевої конкуренції суб'єкти харчової промисловості мають відповідні можливі наступні ринкові стратегії: внутрішньогалузева конкуренція, яка базується на товарній диференціації; на ціновій адаптації та на певному сегменті ринку харчової продукції.

Ринкова стратегія диференціації застосовується у випадках, коли суб'єкт господарювання створює унікальний продукт, який не може бути заміщений іншими стандартними продуктами, і не може бути успішно скопійований за короткий час без значних витрат капіталовкладень. За інших рівних умов диференціація є найбільш ефективною стратегією, яка дозволяє суб'єкту харчової промисловості реалізовувати даний продукт за оптимальною ціною та отримувати відповідну рентабельність.

Внутрішньогалузева конкуренція на основі цінової адаптації застосовується, коли суб'єкти харчової промисловості фокусуються на еластичному ціноутворенні в рамках товарної номенклатури, що надає можливість забезпечити адекватну рентабельність підприємницької діяльності. У відповідних умовах, коли споживач харчової продукції може купити аналогічний продукт у кількох конкуруючих суб'єктів харчової галузі, їх конкурентний вибір фокусується на ціноутворенні зі знижками та заліками (маркетингові прийоми), що спонукає споживачів переключитися з продукції конкурента-виробника на продукцію відповідного суб'єкта господарювання. Стратегія цінової адаптації формується в рамках товарної номенклатури та географічної ознаки.

Стратегія фокуса на певному сегменті ринку харчової продукції є комбінованим варіантом товарної диференціації та конкуренцією на основі цінової адаптації.

Залежно від обставин визначені типи загальних стратегій можуть приймати специфічні форми. Необхідно пам'ятати, що кожна стратегія має відповідні властивості, умови застосування, переваги, недоліки

та соціально-економічну спрямованість. Тому остаточний вибір стратегії суб'єкта харчової промисловості повинен залишатися за відповідною комбінацією стратегічних підходів, які забезпечать оптимальну ефективність господарських процесів та мінімізує негативні наслідки і максимізує позитивні.

Суттєвим інструментом, який забезпечує аналітичну підтримку вибору ринкових стратегій у харчовій промисловості є простий та ефективний метод стратегічного дослідження – SWOT-аналіз.

У міжнародній практиці SWOT-аналіз застосовується відносно суб'єктів господарювання або корпорацій, які розробляють свою адміністративну, функціональну та корпоративну стратегії діяльності. SWOT-аналіз формує оцінку внутрішнього середовища суб'єкта господарювання, сили і слабкості, а також зовнішніх можливостей і загроз в умовах глобалізації [1].

На рис. 1 запропонована матриця SWOT-аналізу ринкової стратегії суб'єкта харчової промисловості.

Макроекономічне середовище			
Базова стратегія	Можливості	Загрози	Результати
Сильні сторони	Сила та можливість	Сила та загрози	Ефективні (неефективні)
Слабкі сторони	Слабкість та можливість	Слабкість та загрози	Ефективні (неефективні)
Результати	Ефективні (неефективні)	Ефективні (неефективні)	Ефективні (неефективні)
Макроекономічне середовище			

Рис. 1. Матриця SWOT-аналізу ринкової стратегії суб'єкта харчової промисловості

Результати SWOT-аналізу формуються у вигляді інформаційно-аналітичних сегментів, два з яких відображають аналіз поточного і майбутнього стану внутрішнього середовища суб'єкта харчової промисловості (сильні та слабкі сторони), а інші – аналіз поточного та майбутнього стану зовнішнього середовища (стратегічні можливості та загрози). Порівнюючи сильні та слабкі сторони суб'єкта харчової промисловості, а також стратегічні можливості та загрози своїх конкурентів, суб'єкт господарювання отримує повноцінну всебічну об'єктивну та обґрунтовану картину, яка у поєднанні з аналітичною інформацією, що надходить каналами зворотного зв'язку за результатами вимірювання та оцінки ефективності поточної стратегії, слугує основою для розробки майбутньої його ринкової стратегії. Практично доведено, що проведення запропонованого дослідження та внесення обґрунтованих необхідних корективів дозволяють постійно відслідковувати внутрішні або зовнішні зміни, а також забезпечувати необхідну плавність і спадкоємність у процесі зміни ринкової стратегії суб'єкта харчової промисловості.

З метою ефективного вирішення стратегічних завдань та формування збалансованої ринкової стратегії у харчовій промисловості, необхідно дослідити інтеграційну складову та її вплив на розвиток суб'єктів, які виробляють харчову продукцію.

Інтеграційні мікро- та макроекономічні процеси, які притаманні умовам глобалізації ринкового середовища, прийшли на зміну дезінтеграції та відособ-

леності соціально-економічних інтересів суб'єктів господарювання.

Інтеграція – це процес взаємодії відокремлених сегментів харчової промисловості, який забезпечить ефективну реалізацію ринкових стратегій її суб'єктів.

Процесами внутрішньогалузевої інтеграції у харчовій промисловості охоплена значна частина її сегментної складової. За допомогою виникнення горизонтальних та вертикальних інтегрованих сегментних галузевих господарських одиниць здійснюється внутрішньогалузева інтеграція.

Горизонтальна інтеграція у харчовій промисловості – це форма кооперування між суб'єктами харчової промисловості або їх структурних одиниць, у якій забезпечується розширення та поглиблення спеціалізації відокремлених складових єдиного господарсько-технологічного ланцюга з метою забезпечення отримання відповідних результатів від господарської діяльності, яка пов'язана з харчовою промисловістю. Результати горизонтальної внутрішньогалузевої інтеграції повинні забезпечити ефективність функціонування та стратегічний розвиток харчової промисловості. Особливість горизонтальної інтеграції у харчовій промисловості пов'язана з впровадження взаємопов'язаної стратегії забезпечення виробничої внутрішньогалузевої діяльності та збуту її результатів. Запропонована стратегія передбачає встановлення внутрішньогалузевих коопераційних зв'язків між відповідними суб'єктами харчової промисловості та їх сегментними галузевими господарськими одиницями.

Вертикальна інтеграція у харчовій промисловості формує механізм централізації процесів господарювання у харчовій промисловості та є ефективною моделлю створення та впровадження інновацій, які забезпечать стратегічний розвиток харчової промисловості та її сегментних складових. В основі вертикальної внутрішньогалузевої інтеграції завжди знаходиться виробничо-технологічна неподільність господарських процесів, яка забезпечує результативне функціонування суб'єктів харчової промисловості.

Внутрішньогалузева інтеграція у харчовій промисловості характеризується наступними аспектами:

- забезпечення ефективної внутрішньогалузевої політики функціонування та розвитку суб'єктів харчової промисловості;
- економічно-обґрунтований розподіл матеріального та фінансового забезпечення;
- науково-технічна співпраця та раціональне використання результатів інноваційної діяльності;
- підтримка та розвиток внутрішньогалузевого людського капіталу;
- забезпечення стандартизації якості харчової продукції;
- забезпечує механізм рівноваги між виробництвом і споживанням харчової продукції;
- підтримує гнучкість і високу адаптованість до соціально-економічних та екологічних умов, які постійно змінюються;
- професіоналізація галузевого управлінського капіталу;
- забезпечує реалізацію ринкових стратегій суб'єктів харчової промисловості.

Внутрішньогалузева інтеграція у харчовій промисловості є одним з важливих факторів, який впливає на ефективне функціонування та стратегічний розвиток господарюючих суб'єктів, які забезпечують випуск харчової продукції. Інтеграція сприяє науково-технічній співпраці у харчовій промисловості та забезпечує раціональне та швидке впровадження інновацій у господарську діяльність.

Інтеграція у харчовій промисловості сприяє процесам маневрування ресурсним забезпеченням, яке забезпечує обґрунтоване, раціональне та ефективного їх використання.

Інтеграційні процеси дозволяють концентрувати виробничі потужності у великих (конкурентоздатних) суб'єктів господарювання та підвищувати здатність своєчасно реагувати на фактори впливу на результати їх діяльності. Достатньо масштабні суб'єкти господарювання у національному середовищі використовують масштаб серійності та забезпечують результати діяльності у значній якійсній та кількісній орієнтації [1].

Горизонтальна інтеграція у харчовій промисловості можлива, коли:

- суб'єкти господарювання, які забезпечені у достатній кількості відповідними ресурсами, можуть забезпечити домінуючі позиції на ринку харчової продукції без загрози піддатися антимонопольним санкціям;

– зростаюча економія на умовно-постійних витратах у разі збільшення масштабу операцій надає суб'єктам господарювання суттєві конкурентні переваги на ринку харчової продукції;

– забезпечується ефективне галузеве управління в умовах розширення ринків збуту харчової продукції;

– слабкість менеджменту або обмеженість ресурсів у конкуруючих суб'єктів, що надає стратегічні переваги, які пов'язані з розширенням ринків;

– підтримка інституційного регулювання на всіх рівнях.

Сучасна внутрішньогалузева інтеграція у харчовій промисловості забезпечує та підвищує конкурентні можливості її суб'єктів на внутрішньому ринку і, що особливо важливо, у конкурентній боротьбі у міжнародному глобальному просторі. Необхідно також пам'ятати, що значна внутрішньогалузева інтеграція може сприяти посиленню монополізації ринку харчової продукції.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інтеграційні процеси об'єктивно відображають зміну господарської кон'юнктури у харчовій промисловості національного макроекономічного середовища. Розвиток внутрішньогалузевих інтеграційних процесів у харчовій промисловості є одним з важливих напрямів ефективного функціонування її суб'єктів, що забезпечить галузеву конкурентоспроможність у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Внутрішньогалузева пряма інтеграція горизонтального, вертикального або змішаного типу сприятиме зростанню ділової та інноваційно-інвестиційної активності у харчовій промисловості, що забезпечить її стратегічний розвиток та зростання.

Розвиток господарських механізмів внутрішньогалузевої інтеграції у харчовій промисловості, а також інтеграція її суб'єктів у міжнародне макроекономічне середовище, експортна орієнтація галузевих результатів діяльності постає стратегічною умовою для досягнення стійких параметрів економічного зростання її суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Григор'єв Г.С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації. Херсон: Олді-плюс, 2017. 380 с.

2. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства. Херсон. Видавництво: Грін Д.С., 2016. 500 с.

References

1. Hrihoriev H.S. Theoretical and methodological principles of state regulation of financial and economic processes in the conditions of globalization. Kherson: OldiPlus, 2017. 380 p. (in Ukrainian)

2. Poberezhets O.V. Theoretical-methodological and practical principles of the research of the system of management of the results of activity of an industrial enterprise. Kherson: Publishing house: Hrin DS, 2016. 500 p. (in Ukrainian)

ПАШКО

Павло Володимирович
01.01@nusta.edu.ua

УДК 338.24.01

КОНТРОЛЬ ЗА ГОСПОДАРСЬКОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ МИТНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ:
БАЛАНС ПРИВАТНИХ І ПУБЛІЧНИХ
ІНТЕРЕСІВ?

ГУНЬКО

Катерина Ігорівна
33.05@nusta.edu.uaBALANCE OF PRIVATE AND PUBLIC
INTERESTS IN THE CONTROL OVER
CERTAIN TYPES OF ECONOMIC
ACTIVITY?д.е.н., професор, ректор,
Університет державної
фіскальної служби Україниаспірант, Університет
державної фіскальної служби
України*PASHKO Pavlo Volodymyrovych – Doctor of Economics, Professor, rector, University of State Fiscal Service of Ukraine**HUNKO Kateryna Ihorivna – postgraduate student, University of State Fiscal Service of Ukraine*

У статті досліджується підприємництво у державній митній справі: генеза даного феномена в Україні, його правова база та сучасний стан. Аналізується вплив контролю з боку органів доходів і зборів на господарську діяльність приватних підприємств, що надають митні послуги, розглядаються поняття «приватний інтерес у галузі митної справи» та «публічний інтерес у галузі митної справи», аналізуються причини дисбалансу інтересів, робиться спроба розробки рекомендацій, спрямованих на забезпечення оптимального їх співвідношення.

* * *

В статье исследуется предпринимательство в государственном таможенном деле: генезис данного феномена в Украине, его правовая база и современное состояние. Анализируется влияние контроля со стороны органов доходов и сборов на хозяйственную деятельность частных предприятий, предоставляющих таможенные услуги, рассматриваются понятия «частный интерес в области таможенного дела» и «публичный интерес в области таможенного дела», анализируются причины дисбаланса интересов, делается попытка разработки рекомендаций, направленных на обеспечение оптимального их соотношения.

* * *

The article is devoted to the study of control by the revenue and levies on the economic activity of private enterprises providing customs services. The study begins with a brief overview of the history of the system of state control and supervision of economic activity of economic operators in the sphere of customs activity in Ukraine. There are types of private business activities in customs matters, the control of the implementation of which is carried out by the bodies of revenue and fees. The analysis of control by the revenue and levies on the economic activity of private enterprises providing customs services is carried out in the context of the interaction of private and public interests. Investigating interests in the process of customs interaction with private partners in the provision of customs services, identifies the main segments of customs services and outlines the place of business activity in the market of customs services. The existence of competition in this market between private enterprises and the bodies of revenue and duties on customs is substantiated. It is stated that in the system of customs services, customs, as a state institution, and private entrepreneurs have each their own interest. The article provides examples of effective reconciliation of private and public interests in the control by customs authorities of the activities of customs intermediaries, and highlights the main area of conflict of private and public interests – the value. According to the authors, the greatest conflict of interests is manifested in determining the customs value of goods, which is associated with the application of the customs authority method of calculating the customs value, disagreement of the customs authority with the calculation of the customs value provided by the customs broker, refusal of the customs authority to use the specific method customs value, denial by the customs authority of the authenticity and sufficiency of the documents proving the customs value. The conclusions provide practical suggestions for balancing public and private interests in the field of state control of business in customs.

Ключові слова: підконтрольна господарська діяльність, інтерес у галузі митної справи, митна послуга

Ключевые слова: подконтрольная хозяйственная деятельность, интерес в области таможенного дела, таможенная услуга

Keywords: controlled economic activity, interest in the field of customs, customs service

ВСТУП

Ринкові перетворення в організації зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняних підприємств уможливили зниження державного втручання у сферу економічних відносин і допущення підприємств до виконання окремих, раніше виконуваних виключно державними структурами, функцій під час перетину товарами митного кордону України. Відтак навколо митниці стала складатися інфраструктура, що включає приватних підприємств, які виконують функції митних бро-

керів, утримувачів митних складів, складів тимчасового зберігання тощо. Однак допуск підприємств на ринок митних послуг і вся їхня подальша діяльність зумовлені низкою зобов'язань, що передбачає контроль з боку органів доходів і зборів. Дане питання потребує всебічного вивчення і дослідження. Адже сьогодні вкрай необхідно вироблення конкретних рекомендацій для ефективного контролю за здійсненням підприємницької діяльності митними посередниками.

МЕТОЮ цієї статті є аналіз контролю з боку ор-

ганів доходів і зборів за господарською діяльністю приватних підприємств, що надають митні послуги, у контексті взаємодії приватних і публічних інтересів, виявлення причин їх дисбалансу та розробка рекомендацій, спрямованих на забезпечення їх оптимізації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та офіційні документи Державної фіскальної служби України з проблем забезпечення діяльності приватних митних посередників, матеріали наукових і науково-практичних конференцій і круглих столів, публікації у періодичній пресі. Вивчення проблематики підприємництва у митній справі (генеза даного феномена в Україні, його правова база та сучасна класифікація) здійснювалася на основі системного підходу. Під час проведення дослідження інтересів у процесі взаємодії митниці з приватними партнерами з надання митних послуг використовувалися методи логічного узагальнення, групування та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Підприємці в Україні мають право без обмежень здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1]. Таким чином, право без обмежень здійснювати діяльність, яка не заборонена законодавством і не суперечить йому, становить один із визначальних принципів господарювання в Україні. Однак, особливості здійснення окремих видів підприємництва передбачають додаткове законодавче регулювання та регламентування. Зауважимо, що дана норма виходить з конституційного принципу, що встановлює: органи державної влади, місцевого самоврядування діють у межах повноважень, і засобами, передбаченими Конституцією України та законами України.

Історія реформування системи державного контролю та нагляду в незалежній Україні почалася з того, що Господарським кодексом України, а саме статтею 19 було встановлено, що органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду, визначаються законами. Тим самим Господарський кодекс України окреслив правову площину, в якій можуть діяти контролюючі органи, та їх повноваження.

Водночас держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі для забезпечення економічної безпеки [2], складовою якої є митна безпека країни [3].

Отже, з набуттям чинності Господарським кодексом України, повноваження державних органів з контролю за окремими сторонами діяльності суб'єктів господарювання, посадових осіб цих органів повинні регламентуватися законодавчими актами.

Наступним кроком стало прийняття Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який визначив правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю).

Контроль за підприємницькою діяльністю, яка не підпадає під дію цього Закону, регламентується про-

фільним законодавством. До таких виключень відносяться митний контроль, тобто сукупність заходів, що здійснюються органами доходів і зборів в межах своєї компетенції з метою забезпечення дотримання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи та міжнародних договорів України, і діяльність підприємств, фактично пов'язаних з митною справою [4], які в науковій літературі України частіше за всього звуться «митними посередниками» [3, 5].

До категорії митних посередників відносять митних брокерів, утримувачів складів тимчасового зберігання, а також митних складів відкритого типу, утримувачів вільної митної зони комерційного або сервісного типу та вантажних митних комплексів, визнаючи водночас, що такий суб'єкт як власник магазину безмитної торгівлі здійснює підприємницьку діяльність у сфері державної митної справи, хоча вона фактично не є посередницькою [6]. Теж саме із впевненістю можна сказати і про утримувача вільної митної зони промислового типу, які створюються з метою забезпечення вільної діяльності підприємств з ремонту, модернізації, будівництва повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їх складових частин або для цілей переробки (виробництва) товарів [7]. Проте до «митних посередників» окремі науковці без належного обґрунтування не відносять підприємства, які надають послуги з перевезення вантажів під митним контролем, страхування, надання фінансових гарантій тощо.

Результати вивчення питань взаємовідносин митниці з підприємствами, які надають послуги у митній сфері, представлено у працях як вітчизняних фахівців, таких як Є. Додін, І. Бережнюк, Д. Приймаченко, О. Федотов, І. Квеліашвілі, І. Світлак, І. Федотова, так і зарубіжних – Е. Gwardzinska S. [8], Parker C. Pastor [9].

Аналіз сучасних наукових робіт з питань проблематики підприємств – митних посередників дозволяє зробити висновок, що існують три основних критерії стосовно віднесення підприємства до митно-посередницького:

- підприємство працює з дотриманням вимог стосовно встановлених порядку й умов переміщення товарів через митний кордон України, їх митного контролю, митного оформлення та інших складових державної митної справи [7];

- підприємство не веде самостійної зовнішньоекономічної діяльності у розумінні Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», тобто не здійснює діяльності разом з іноземним суб'єктом господарської діяльності, побудованої на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [10];

- органи доходів і зборів здійснюють контроль за діяльністю підприємства у відповідності з Митним кодексом України.

До видів діяльності, контроль за провадженням яких здійснюється цими органами, належать митна брокерська діяльність, відкриття та експлуатація магазину безмитної торгівлі (далі – МБТ), відкриття та експлуатація митного складу (далі – МС), відкриття та експлуатація вільної митної зони комерційного або сервісного типу, відкриття та експлуатація складу тимча-

сового зберігання (далі – СТЗ), відкриття та експлуатація вантажного митного комплексу (далі – ВМК) [7].

Автори вже звертали увагу на те, що в Україні існує інституційна невизначеність питання взаємодії держави з приватними партнерами-підприємцями («митними посередниками»), обов'язки яких зафіксовані нормативно [11], тобто з партнерами з поставленими обов'язками.

Підіймаючи питання інтересу у галузі взаємодії митниці з партнерами з поставленими обов'язками, необхідно почати з визначення термінів, що використовуються для опису взаємодії органів доходів і зборів з митними посередниками. Зокрема, під поняттям «митна послуга» у широкому сенсі розуміють (і ми підтримуємо цю позицію) комплекс дій і заходів у сфері митної справи, спрямованих на задоволення потреб держави та її органів, суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України.

Головною особливістю надання та споживання митних послуг є їх жорстке законодавче регулювання, тобто, перелік митних послуг наразі обмежується завданнями, які покладені на органи доходів і зборів відповідно до законодавства. Однак, на думку авторів, вже зараз серед функцій органів доходів і зборів можна виділити такі, що мають чітко виражений статус послуг та розділити їх на два кластери:

- митні формальності в якості послуг, а саме сукупність дій, що підлягають виконанню з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи,
- послуги, що забезпечують процес виконання митних формальностей.

Подальша спроба структуризації митних послуг дозволяє виділити основні сегменти системи митного обслуговування:

1. Митні послуги некомерційного характеру, що надаються у рамках митного оформлення митними органами;
2. Митні послуги комерційного характеру, що надаються у рамках митного оформлення митними органами;
3. Митні послуги комерційного характеру, що надаються приватними підприємствами, в т.ч. партнерами з поставленими обов'язками.

До митних послуг некомерційного характеру відносяться послуги, які реалізують процес митного оформлення, по суті, є складовими цього процесу, та не підлягають оплаті замовником послуг.

До митних послуг комерційного характеру належать послуги, які також реалізують процес митного оформлення, але підлягають оплаті замовником (оформлення поза місцем розташування митного органу, зберігання товарів та транспортних засобів на складі митниці (у т.ч. примусове) тощо.

Митні послуги комерційного характеру, що надаються приватними підприємствами, включають у себе досить широкий перелік послуг у ланцюзі міжнародної поставки товарів – від транспортно-експедиційного обслуговування до зберігання товарів і транспортних засобів на МС.

Уже на цьому етапі класифікації митних послуг між митними органами і підприємствами простежу-

ється протиріччя: митні послуги комерційного характеру, що надаються підприємствами, в т.ч. партнерами з поставленими обов'язками, перебувають у відносинах деякої «конкуренції» з платними послугами, що надаються органами доходів і зборів з питань митної справи як представниками держави (наприклад, альтернативою зберігання товару на складі митниці є зберігання на митному складі або складі тимчасового зберігання підприємства, альтернативою супроводженню товарів до місця призначення є фінансова гарантія).

Таким чином, існуючи у єдиній системі надання послуг з митного оформлення, які надаються фактично всьому суспільству та не мають ціни для його окремих членів, митниця, як державна інституція, та партнери з поставленими обов'язками мають кожен свій інтерес, тобто форму прояву економічних потреб через господарську користь, вигоду. На перший погляд, у митного органу є тільки публічні інтереси, зумовлені власне призначенням митниці: створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України [7].

Виходячи з цього, до публічних інтересів у галузі митної справи можна віднести:

- участь у процесах з наближення митного законодавства до світових вимог;
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері митної справи;
- створення сприятливих умов для полегшення торгівлі;
- недопущення ввозу на територію держави неякісних товарів, використання і споживання яких становить небезпеку для здоров'я населення;
- недопущення ввозу продукції, що містить пропаганду сепаратизму та міжнародної (міжконфесійної) ворожнечі;
- захист митних інтересів, які забезпечують зовнішньоекономічну і митну безпеку України, а саме:
 - а) механізми захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції з боку імпортової продукції;
 - б) своєчасне і повне стягнення податків і митних зборів;
 - в) систему боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, їхнє попередження;
 - г) збільшення транзитної привабливості країни;
 - д) прискорення товарообігу і пасажиропотоку через митний кордон [12].

Одним з методів забезпечення реалізації публічних інтересів у галузі митної справи є контроль з боку митних органів за певними видами діяльності підприємств у відповідності до розділу XV Митного кодексу України та відповідних наказів Міністерства фінансів України (МФУ):

1. Митної брокерської діяльності – наказ МФУ № 693 від 04.08.2015 р. «Про діяльність митних брокерів», який регламентує подання та розгляд заяв стосовно провадження митної брокерської діяльності, а також надання, переоформлення, анулювання чи зупинення дії дозволу на провадження цього виду діяльності та контролю за нею;
2. Відкриття та експлуатації МБТ – наказ МФУ

№ 692 від 08.06.2012 р. «Про затвердження Порядку подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми Заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі», що регламентує подання та розгляд заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі, а також надання, зупинення дії й анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію МБТ;

3. Відкриття та експлуатації МС – наказ МФУ № 835 від 16.07.2012 р. «Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу», розроблений з метою встановлення вимог до об'єктів, які мають намір отримати статус «митний склад», та організацію роботи таких об'єктів;

4. Відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу – наказ МФУ №633 від 30.05.2012 р. «Про деякі питання відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу», що визначає процедуру подання та розгляду заяв, порядок надання, зупинення дії, анулювання дозволів на провадження діяльності з відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу, а також порядок контролю за її провадженням та вимоги до облаштування вільних митних зон комерційного та сервісного типів;

5. Відкриття та експлуатації СТЗ – наказ МФУ № 613 від 28.05.2012 р. «Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання» стосовно визначення форми, порядку подання та розгляду заяв, порядку надання, зупинення дії, анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію СТЗ, а також вимог до складських об'єктів, які можуть використовуватися як СТЗ, правил провадження діяльності СТЗ та порядку контролю за їх провадженням, порядку розміщення, зберігання та обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення на СТЗ;

6. Порядок відкриття та експлуатації ВМК дотепер у процесі розробки.

З приєднанням до Кіотської конвенції все більше і більше країн-членів прагнуть зробити користування послугою митного брокера «опціональним». Проте обов'язкове використання послуг ліцензованих брокерів як і раніше зберігається, наприклад, в країнах Карибського регіону або в деяких африканських країнах.

Питання регулювання державними органами діяльності митних брокерів розрізняються. Існують різні моделі ліцензування та регулювання, прийняті митними адміністраціями для того, щоб уповноважити юридичних або фізичних осіб виступати в якості митних брокерів. Моделі контролю варіюються від просто видачі ліцензії або аналогічного документа до системи жорсткого контролю з боку держави за фінансовою звітністю та професійними знаннями співробітників таких підприємств-брокерів [13, 14].

Аналіз нормативних документів з питань контролю з боку митних органів за певними видами діяльності в Україні дозволяє виділити три етапи такої діяльності:

– прийняття та розгляд заяв щодо надання відповідних дозволів;

– надання дозволу або відмова у наданні;

– власне контроль за провадженням діяльності.

Діяльність органів доходів і зборів з питань прийняття заяв до розгляду, розгляду та надання відповідних дозволів є класичною формою послуги, яка надається за заявою підприємства, і відноситься до адміністративних послуг [15]. Надання дозволів на певні види діяльності, насамперед, реалізує права, свободи і законні інтереси фізичних та юридичних осіб, тобто, їх приватні інтереси. Але побічним ефектом такої діяльності митних органів є розвиток митної та логістичної інфраструктури України, що розвиває економіку, створює сприятливі умови для торгівлі, і відповідає національним публічним інтересам.

Натомість, діяльність органів доходів і зборів з питань контролю за провадженням господарської діяльності приватними підприємствами-митними посередниками, в першу чергу, захищає публічні інтереси. А її побічним ефектом є підвищення надійності для приватних осіб здійснення процедур переміщення товарів через митний кордон України, що відповідає приватним інтересам.

У будь-якій діяльності з контролю завжди виникають два питання: по-перше, навіщо, з якою метою здійснюється цей контроль; по-друге, як впливає цей контроль на господарську діяльність підприємств – митних посередників з поставленими обов'язками?

Відповідь на перше питання у Митному кодексі України відсутня, але є у відповідних наказах МФУ, водночас на органи доходів і зборів іноді покладаються функції інших органів державної влади. Наприклад, при відкритті МС та СТЗ до відповідної заяви необхідно додати акти прийняття в експлуатацію технічних засобів пожежної сигналізації, дозвіл на початок роботи новостворених підприємств, введення в експлуатацію нових і реконструйованих виробничих об'єктів, а також висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи діючих об'єктів при тому, що контроль за засобами пожежної сигналізації покладено на органи Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС), санітарно-епідеміологічної експертизи – на органи Держпродспоживслужби. Приймаючи відповідну заяву з доданими вищезгаданими документами і надавши дозвіл на провадження діяльності, митний орган у подальшому не контролює ані пожежну та техногенну безпеку, ані санітарно-епідеміологічний стан об'єктів СТЗ або МС. На думку авторів, систему надання дозволів необхідно реформувати у напрямку системи «єдиного вікна», що передбачена для подання та оформлення митних декларацій, у який всі необхідні відмітки робляться відповідними службами, а митниця лише контролює наявність цих відміток. Така практика дозволить, по-перше, відійти від непритаманних митниці функцій, по-друге, виключити з життя «папір», що подається до митниці.

Аналіз впливу контролю з боку митних органів на діяльність підприємств-митних брокерів, власників СТЗ та МС дозволяє звернути увагу на те, що майже всі власники СТЗ відкритого типу (станом на 01.08.2018 р. дозвіл на відкриття та експлуатацію СТЗ відкритого типу мають понад 100 підприємств) і власник МС внесені до Реєстру підприємств, яким надано дозвіл на провадження митної брокерської

діяльності. Таким чином, підприємства-митні брокери, які одночасно є власниками СТЗ та МС, мають внутрішній конфлікт інтересів, тому що, з одного боку, мають інтерес до збільшення кількості партій товарів, які розміщуються на складі, та подовження терміну їх зберігання, а з іншого – у якомога найшвидшому митному оформленні товарів та транспортних засобів з метою зростання власного комерційного авторитету, тому що на ринку послуг з митного оформлення перемагає той, хто зробить швидше та дешевше. Станом на 15.03.2019 р. відповідно до даних офіційних даних реєстрів підприємств, які займаються посередницькою діяльністю:

– реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію складу тимчасового зберігання, налічує 462 склади тимчасового зберігання;

– реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію митного складу, налічує 281 митний склад;

– реєстр підприємств, яким надано дозвіл на провадження митної брокерської діяльності, складає 6058 підприємств.

Реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі, станом на 06.02.2019 р. включає 47 підприємств [16].

Саме у сегменті поняття «дешевше» лежить основний конфлікт інтересів між митним органом та митним брокером, як представником підприємства, що переміщує товари через митний кордон України. На думку авторів, домінування публічних інтересів особливо проявляється у реалізації митними органами фіскальної функції. Найбільшою мірою конфлікт інтересів проявляється у визначенні митної вартості товарів, який пов'язаний із застосуванням митним органом методу розрахунку митної вартості, незгоди митного органу з розрахунком митної вартості, що надав митний брокер, відмови митного органу від використання конкретного методу розрахунку митної вартості, заперечуванням митним органом достовірності та достатності документів, що підтверджують митну вартість [17].

Необґрунтоване коригування органами доходів і зборів митної вартості та необґрунтована відмова органів доходів і зборів у випадках визначення митної вартості за іншими методами визначено Європейським інформаційно-дослідницьким центром у якості значної проблеми у митних відносинах [18]. Варто також зазначити, що питання визначення, контролю та коригування митної вартості товарів у країнах ЄС передбачає захист митних інтересів як держави, так і учасників зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), регламентується економічно обґрунтованими методичними документами з визначення митної вартості та деталізованими алгоритмами дій для кожного з учасників митних відносин. У вирішенні проблемних аспектів стосовно коригування митної вартості товарів перевага надається досягненню консенсусу шляхом проведення консультацій між митним органом та учасником ЗЕД [19].

Контролюючи діяльність СТЗ та МС та маючи право на зупинення та анулювання дозволів відповідно до Митного кодексу України та наказів МФУ № 613 від 28.05.2012 р. та № 835 від 16.07.2012 р.,

митниця виступає у ролі органу державної влади, який здатен припинити не окрему господарську діяльність підприємства, а фактично призупинити діяльність підприємства. Слід зазначити, що такого права не мають навіть органи Державної служби з надзвичайних ситуацій, які здійснюють призупинення діяльності підприємств виключно за рішенням суду.

ВИСНОВКИ

Розуміючи, що ключовим принципом митної справи є принцип балансу публічних та приватних інтересів, пропонується:

1. Надання дозволів на проведення господарської діяльності та здійснення контролю за нею запровадити у системі «єдиного вікна», при цьому передбачити, що зупинення дозволів продовжує здійснювати митниця, анулювання дозволів – тільки за рішенням суду.

2. Запровадити надання митницею попередніх рішень з визначення митної вартості (що вже передбачено для випадку класифікації товарів наказом МФУ №650 від 30.05.2012 р. «Про затвердження Порядку роботи відділу митних платежів, підрозділу митного оформлення митного органу та митного поста у вирішенні питань класифікації товарів, що переміщуються через митний кордон України») та розглянути можливість розробки «дорожніх карт» прийняття рішень стосовно визначення митної вартості з використанням досвіду країн ЄС.

3. Розглянути можливість передачі функцій контролю з боку митних органів за певними видами господарської діяльності до саморегулюючих організацій (за принципом Асоціації міжнародних автомобільних перевізників).

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini>.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV. URL: <http://sfs.gov.ua/>.
3. Пашико П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ «Пласке», 2009. 628 с.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. Офіційний вісник України. №44 від 25.06.2007 р.
5. Додін Є.В. Функції та форми діяльності митних органів. Митна справа. 2003. № 5. С. 7-23.
6. Федотов О.П. Концепція здійснення посередницької діяльності у сфері державної митної справи. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. Т. 15. С. 285-298.
7. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Урядовий кур'єр. 2012. № 86.
8. Gwardzinska E. 2013. Zmiany w przedstawicielstwie celnym w projektowanych przepisach Unijnego Kodeksu Celnego. Changes in customs representation in the proposed provisions of the Union Customs Code. MPCiP, № 6
9. Parker S. 2013. Customs representation in the EU, CLECAT.
10. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. Відомості Верховної Ради України. № 29 від 16.07.1991 р.
11. Пашико П.В., Гулько К.І. Інституціоналізація державно-приватного партнерства в митній справі. Економіка та держава. 2018. № 6. С. 4-9.
12. Пашико П.В. Інституційний механізм реалізації

митної політики. *Фінанси України*. 2004. №11 (108). С. 153-155.

13. WCO Customs Brokers Guidelines June 2018 URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf>.

14. Customs Brokers Licensing Regulations (SOR/86-1067). URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf>.

15. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI Урядовий кур'єр. 2012. № 184.

16. Сайт Державної фіскальної служби України URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/94931.html>.

17. Узагальнення практики застосування адміністративними судами положень Митного кодексу України. URL: www.vasu.gov.ua/Uzagalnenna_mitni_spori_do2_2017_0.

18. Як та навіщо реформувати Державну фіскальну службу України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28826.pdf>.

19. Руда Т.В. Європейський досвід визначення, коригування й контролю митної вартості товарів. URL: <http://ndi-fp.nusta.com.ua/thesis/500/>

References

1. The Constitution of Ukraine. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini> (in Ukrainian)

2. The Commercial Code of Ukraine: 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://sfs.gov.ua/> (in Ukrainian)

3. Pashko P.V. Customs security: monograph. Odessa: AT «Plaske», 2009. 628 p. (in Ukrainian)

4. On the basic principles of state supervision (control) in the field of economic activity: Law of Ukraine: 05.04.2007, № 877-V. Official Bulletin of Ukraine. № 44 of 25.06.2007. (in Ukrainian)

5. Dodin E.V. Functions and forms of activity of customs authorities. Customs affairs. 2003. № 5. pp. 7-23. (in Ukrainian)

6. Fedotov O.P. The concept of mediation in the field of state customs. Research Papers of National University «Odessa Law Academy». 2015. V. 15. pp. 285-298. (in Ukrainian)

7. The Customs Code of Ukraine: Law of Ukraine of 13.03.2012, № 4495-VI. Government courier. 2012. № 86. (in

Ukrainian)

8. Gwardzinska, E. 2013. Zmiany w przedstawicielstwie celnym w projektowanych przepisach Unijnego Kodeksu Celnego. Changes in customs representation in the proposed provisions of the Union Customs Code. MPCiP, № 6.

9. Parker S. 2013. Customs representation in the EU, CLECAT.

10. On Foreign Economic Activities: Law of Ukraine of 16.04.1991. № 959-XII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. № 29 of 16.07.1991. (in Ukrainian)

11. Pashko P.V., Gunko K.I. The institutionalization of public-private partnership in customs. *Ekonomika ta derzhava*. 2018. №6. pp. 4-9. (in Ukrainian)

12. Pashko P.V. Institutional mechanism of customs policy implementation. *Finance of Ukraine*. 2004. № 11 (108). pp. 153-155. (in Ukrainian)

13. WCO Customs Brokers Guidelines June 2018. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf>

14. Customs Brokers Licensing Regulations (SOR/86-1067). URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf>

15. On Administrative Services: Law of Ukraine of 06.09.2012. № 5203-VI Government courier. 2012. № 184 (in Ukrainian)

16. Website of the State Fiscal Service of Ukraine URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/94931.html>.

17. Generalization of the practice of application by the administrative courts of the provisions of the Customs Code of Ukraine. URL: www.vasu.gov.ua/Uzagalnenna_mitni_spori_do2_2017_0. (in Ukrainian)

18. How and why to reform the State Fiscal Service of Ukraine. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28826.pdf>. (in Ukrainian)

19. Ruda T.V. European experience in determining, adjusting and controlling the customs value of goods. URL: <http://ndi-fp.nusta.com.ua/thesis/500/> (in Ukrainian)

КИРИЛЕНКО
Оксана Миколаївна
ons@ua.fm

УДК 656.45

РАЗУМОВА
Катерина Миколаївна
krazum@ukr.net

**МАРКЕТИНГОВО-ЛОГІСТИЧНІ ПІДХОДИ
ДО РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ
ПАСАЖИРСЬКИМИ ПЕРЕВЕЗЕННЯМИ
НА ТРАНСПОРТІ З УРАХУВАННЯМ
ДОСВІДУ ЄС**

д.е.н., професор, Національний
авіаційний університет

**MARKETING AND LOGISTICS
APPROACHES IN DEVELOPING THE
MANAGEMENT STRATEGY OF
PASSENGER TRANSPORTATION BY
TRANSPORT CONSIDERING THE
EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION**

д.е.н., професор, Національний
авіаційний університет

KYRYLENKO Oksana Mykolaivna – Doctor of Economics, Professor, National Aviation University

RAZUMOVA Kateryna Mykolaivna – Doctor of Economics, Professor, National Aviation University

У статті запропоновано здійснювати маркетингово-логістичні підходи до розвитку стратегії управління пасажирськими перевезеннями транспортом на основі Комплексної програми їх розвитку. Така програма дозволить сконцентрувати увагу на головних напрямках діяльності і етапах їх розвитку. Доведено, що основним у комплексній стратегічній програмі повинен бути бізнес-блок науково-технічного розвитку кожного підприємства. Розробляти даний блок необхідно на основі даних маркетингових досліджень, з прив'язкою всіх інших бізнес-блоків.

* * *

В статье предложено осуществлять маркетингово-логистические подходы к развитию стратегии управления пассажирских перевозок транспортом на основе их комплексной программы. Данная программа позволит сконцентрировать внимание на главных направлениях деятельности и этапах их развития. Доказано, что основным в Комплексной стратегической программе должен быть бизнес-блок научно-технического развития каждого предприятия. Разрабатывать данный блок необходимо на основе данных маркетинговых исследований, с привязкой всех других бизнес-блоков.

* * *

The article proposes the marketing and logistical approaches to the development of passenger transportation management strategy by transport to be carried out on the basis of the Comprehensive Program of their development. This program will allow to focus on the main areas of activity and stages of their development. It is proved that the basic in the complex strategic program should be the business block of scientific and technical development of each enterprise. It is necessary to develop this block on the basis of the data of marketing researches, with reference to all other business blocks. This is achieved by clearly fulfilling the overall goal of the advertising program and focusing on maximum performance when executed. The development of this program requires the creative use of unique decision-making methods and technologies.

In the transport and other markets the one who carries out mass advertising wins, shifting the interest of consumers to their services, even when they are objectively no better than the goods and services of competitors. The results of the analysis of the assortment of our services and services provided by competitors, as well as the data on the level of prices for them and customer requests for a specific service are the basis for choosing a competitive strategy for any type of transport. It is advisable to start analyzing the range of services by evaluating how a particular service and a similar competitor's service are successfully sold? What is its share in the transport market, is it profitable for the company, what is the growth rate of its sales? Strategic passenger planning will increase the competitiveness of rail passenger traffic, maintain the position achieved in major segments of the transport market and increase the efficiency of transportation.

Revenues and revenues from passenger traffic are known to be generated from two sources: direct transportation; additional services provided to passengers at stations and trains. Therefore, the search for ways and ways to increase revenue should be conducted in both directions, widely using the opportunities of logistic approaches as a component of successful production and commercial activity.

Ключові слова: транспорт, логістика, маркетинг, ЄС

Ключевые слова: транспорт, логистика, маркетинг, ЕС

Keywords: transport, logistics, marketing, the EU

ВСТУП

Реформування залізничного транспорту відповідно державній концепції, радикальні зміни в економіці держави та загострення конкуренції на ринку пасажирських перевезень, вимагає серйозних змін в організації управління пасажирським комплексом і його

підприємств.

Розвиток і вдосконалення олігопольного транспортного ринку змушує різні види транспорту шукати нові шляхи для залучення споживачів різних категорій, а також знаходити пропозиції, що дозволяють задовольнити їх потреби. А це зі свого боку вимагає

зміни стратегії управління на основі застосування маркетинго-логістичних підходів. Таким чином, Комплексна програма розвитку пасажирських підприємств – це форма представлення вибраної стратегії і можливих варіантів її виконання. Дана програма дозволить сконцентрувати увагу на головних напрямках діяльності та етапах його розвитку.

МЕТОЮ даної статті є розробка Комплексної програми для успішної реалізації маркетинго-логістичних підходів стратегічного розвитку пасажирських перевезень на транспорті.

Теоретичну і методичну основу дослідження становлять положення з теорії управління ефективністю пасажирських перевезень, системного підходу і системного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

З урахуванням вище викладеного Комплексна програма повинна формуватися на наступних маркетинго-логістичних принципах [1, 2]:

1. Орієнтація в запланованому періоді спрямована на вивчення потреби пасажирів різних категорій. Програма має містити нові послуги на кожному сегменті ринку пасажирських перевезень, враховуючи побажання проблеми і потреби пасажирів; розвитку інфраструктури пасажирського комплексу, інформаційних технологій і нових технологій обслуговування пасажирів; удосконалення управління сферою діяльності в цілому і конкретних підприємств, включаючи організаційний розвиток останніх; перетворення соціальної структури підприємства, в тому числі системи підготовки кадрів (рис. 1).

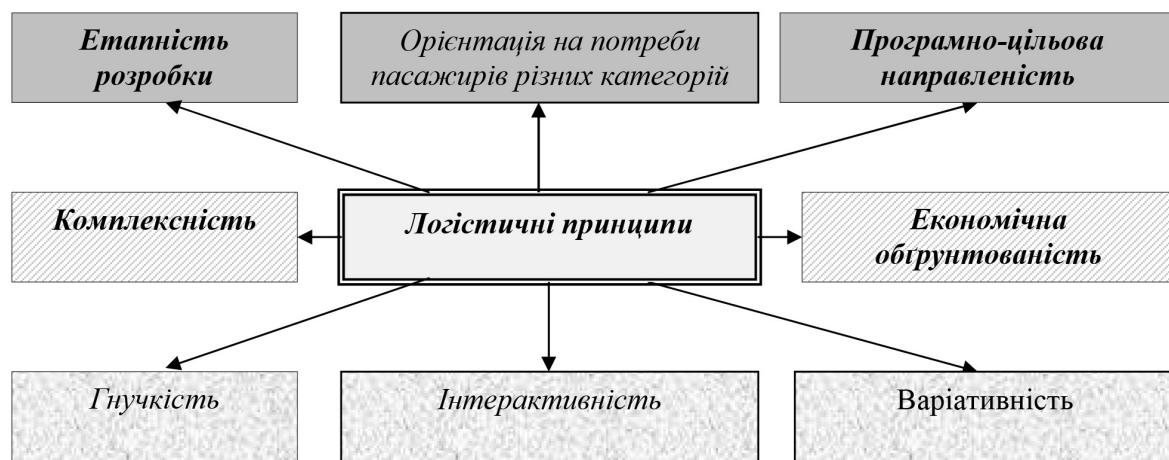

Рис. 1. Маркетинго-логістичні принципи формування комплексної програми розвитку пасажирських підприємств [розроблено автором]

Важливість і актуальність діяльності з надання різноманітних (додаткових) послуг, що супроводжують перевезення, підтверджується питомою вагою доходів від цього виду діяльності у валовому внутрішньому продукті розвинених країн, де він становить 70-80 %.

2. Програмно-цільова направленість і використання цільового методу управління діяльністю. Необхідність даного принципу обумовлюється швидкими змінами пасажиропотоків; невизначеністю економічної ситуації (невизначеністю ресурсного потенціалу, ймовірнісний характер досягнення довгострокових цілей, необхідність застосування нових методик для вирішення проблем тощо).

3. Комплексність – охоплення всіх сторін стратегічної діяльності пасажирських підприємств: організаційно-виробничої, економічної, соціальної та екологічної.

Проте у комплексному підході важлива не формальна сторона справи, а те, – щоб забезпечити досягнення стратегічної цілі кожним пасажирським підприємством. Інакше кажучи, програмно-цільовий підхід повинен бути основою для вирішення комплексу визначених задач конкретного підприємства і пасажирського комплексу в цілому за конкретними бізнес-блоками. Передбачувана структура комплексної прог-

рами для пасажирського підприємства представлена на рис. 2.

На даний час основним у комплексній стратегічній програмі повинен бути бізнес-блок науково-технічного розвитку кожного підприємства. Розробляти даний блок необхідно на основі даних маркетингових досліджень, з прив'язкою всіх інших бізнес-блоків.

4. Варіативність – вибір оптимального варіанту альтернативної стратегії, яка б дозволила досягти зазначеної цілі за значних відхилень реальної ситуації від прогнозованої. Реалізувати даний підхід можна за допомогою методу «сценарію» – логічної послідовності можливих подій, які ведуть до основної цілі (складається набір приватних сценаріїв, які стануть базою для формування альтернативних стратегій). Водночас приватні сценарії повинні полегшувати вибір оптимального варіанту вирішення задач у рамках вибраної стратегії.

5. Інтерактивність – постійність і послідовність уточнення цілей і окремих параметрів стратегії розвитку підприємств і пасажирського комплексу в цілому, узгодження цілей з реальними ресурсами, а також основних тенденцій і досягнень науково-технічного прогресу на вітчизняних і закордонних залізницях та інших видах транспорту

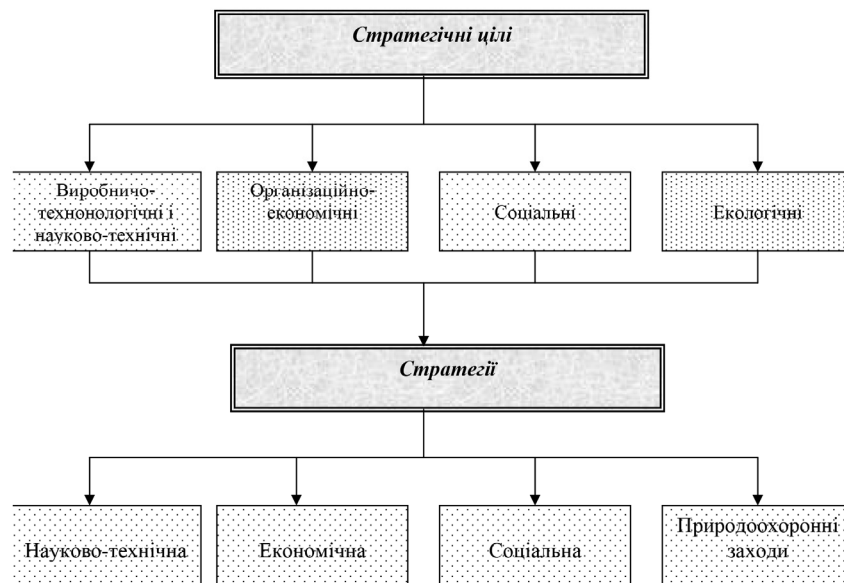

Рис. 2. Модель структури комплексної стратегічної програми розвитку підприємства пасажирського комплексу [розроблено автором]

6. Гнучкість здійснення вибраної стратегії. Ріст конкуренції між видами транспорту і динамічність пасажиропотоку, постійна зміна зовнішнього середовища, а також зміна бажань і потреб пасажирів обумовлюється необхідністю зараннього формування пропозиції для задоволення потреб потенційних пасажирів. Це може бути виконано на основі бази маркетингових досліджень. Аналіз таких даних дозволяє здійснити дії у господарській і технічній політиці та досягти поставлених цілей.

7. Економічна обґрунтованість. Кожна комплексна програма розвитку пасажирського підприємства в цілому має свої особливості, які визначаються цілями, масштабами, структурними зв'язками та іншими показниками. Тому необхідно обґрунтовувати економічні показники конкретного варіанту програми. У цих цілях варто проводити якісний аналіз даних маркетингових досліджень та іншої інформації, яка є на підприємствах, виявляти ключові фактори та тенденції їх розвитку, визначати та оцінювати послідовність прийнятих рішень. Такий аналіз відіграє важливу роль в економічному обґрунтуванні вибраного варіанту, а кількісна оцінка і формальні процедури мають допоміжне значення.

8. Етапність розробки комплексної програми. Сутність даного принципу – процедура розробки і розвитку програми необхідно виконувати чітко і поетапно. Досягається це чітким виконанням загальної цільової направленості рекламної програми та орієнтація на максимальну ефективність в випадку її виконання. Розробка даної програми вимагає творчого використання унікальних методів та технологій прийняття рішень.

На транспортному й іншому ринках перемагає той, хто проводить масовану рекламу, зміщуючи інтерес споживачів до своїх послуг навіть у тих випадках, коли вони об'єктивно нічим не краще товарів і послуг конкурентів.

Результати аналізу асортиментів своїх послуг та

послуг, що надаються конкурентами, а також дані про рівень цін на них і про запити споживачів на конкретну послугу є основою вибору конкурентної стратегії для будь-якого виду транспорту.

Аналіз асортиментів послуг доцільно починати з оцінки того, як успішно продається конкретна послуга й аналогічна послуга конкурента? Яка її частка на транспортному ринку, чи прибуткова вона для підприємства, який темп росту її продажів? Стратегічне планування в сфері пасажирських буде забезпечувати ріст конкурентоздатності залізничних пасажирських перевезень, зберігати досягнуте положення на основних сегментах транспортного ринку та підвищити ефективність перевезень.

Доходи й прибуток від пасажирських перевезень, як відомо, формуються за рахунок двох джерел: безпосередньо перевезення; додаткових послуг, надаваних пасажиром на вокзалах і в поїздах. Отже, пошуки шляхів і способів збільшення дохідних надходжень потрібно вести на обох напрямках, широко використовуючи можливості логістичних підходів, як складової успішної виробничо-комерційної діяльності [4].

Попит пасажирів на конкретні залізничні перевезення залежить від потужності пасажиропотоків і кількості поїздів за кожним напрямком, від рівня зручностей у шляху проходження, комфорту під час поїздки порівняно з іншими видами транспорту. Однак залізниці України за низкою об'єктивних і суб'єктивних причин, задовольняючи попит за обсягами пасажирських перевезень, останніми роками послабили роботу з поліпшення якості перевезень, підвищенню рівня зручностей пасажиром на шляху проходження поїзду.

Однак попит можна підвищити в умовах транспортного ринку й конкуренції на низці напрямків пасажиропотоків за рахунок використання таких факторів:

а) кращого вивчення потреб й структури потенційних пасажирів, виявлення й задоволення нових їхніх потреб і запитань;

б) організації нових, нетрадиційних і навіть непрофільних послуг, у тому числі за рахунок кооперації з незалежними фірмами, що роблять різні послуги населенню;

в) розширення економічної самостійності, впровадження нових форм. управління – маркетинго-логістичного менеджменту й комерційного розрахунку в підрозділах пасажирського господарства;

г) підвищення культури праці й відповідальності, зміцнення дисципліни працівників пасажирського комплексу.

Ухвалення рішення про те, які нові поїзди призначити або нові послуги організувати повинно, передувати вивченню структури пасажиропотоку, потреб пасажирів і прогнозування попиту на окремих напрямках. Водночас воно повинне містити у собі, з одного боку, аналіз сформованого розподілу пасажирів між різними видами транспорту, а з іншого боку – наявну їхню незадоволеність та її причини. Без цього важко розробляти й вживати заходи із кращого наповнення поїздів, збільшення попиту на конкретні послуги й підвищення таким способом прибутковості конкретних пасажирських перевезень. Разом з тим важко розраховувати на збільшення прибутку, якщо не вести постійного й ретельного аналізу динаміки видатків на пасажирські перевезення й на додаткові послуги під впливом різних факторів. Підвищення якості перевезень і якості інших послуг вимагає нерідко значного збільшення витрат. Тому, по-перше, кожне таке збільшення повинне бути обґрунтовано ретельними розрахунками, у тому числі у вигляді розробки бізнес-плану (коли потрібні інвестиції) або плану маркетингу, по-друге, за цільовою витратою коштів повинен бути надійний контроль [3, 5].

ВИСНОВКИ

Із цього погляду найбільш чутливий до коливань – під час зміни плати за проїзд. Попит на поїздки з метою відпочинку й поїздки культурно-побутового призначення у далекому прямованні. Не важко встановити також, що потенційні пасажирів, аналізуючи можливості задоволення своїх потреб у переміщенні, будуть шукати варіанти альтернативні залізничному й виберуть той вид транспорту (варіант), що дасть можливість зробити поїздку швидше, з більшими зручностями й за більше прийнятну ціну.

У цьому зв'язку під час розробки й реалізації маркетинго-логістичних заходів, з метою збільшення обсягу продажів послуг потрібно ретельно стежити за динамікою споживчого бюджету відповідної категорії населення й прогнозувати зміни структури їхнього споживчого кошика, а також за діями конкурентів-підприємств і служб сервісу на інших видах транспорту у конкретному регіоні.

Для того щоб розподілити попит рівномірно у часі доби, тижня й по сезонам, за кордоном значно ширше, ніж в Україні, використовуються пільгові тарифи, встановлювані самими залізничними компаніями. Це дозволяє зробити тарифну систему більш гнучкою. Така політика спричиняє, по-перше, збільшення попиту на перевезення й інші послуги у періоди традиційних спадів пасажиропотоку, зростання доходів і прибутку оргструктур залізничного транспорту, по-друге, більше повне задоволення потреб населення в перевезеннях за меншу ціну.

Список використаних джерел

1. Аксьонов І.М. Маркетинго-логістичний менеджмент в сфері перевезень: навч. посібник / Київ: Основа, 2012. 288 с.
2. Аксьонов І.М., Габа В.В., Шерепа К.М. Транспортна логістика: навчальний посібник / за ред. І.М. Аксьонова. Київ, 2012. 202 с.
3. Заенчик Л.Г., Костюченко Л.М., Воркут А.И. Логистика - технология транспортного процесса: научное пособие / под ред. Л.Г. Заенчика. Киев, 2000. 357с.
4. Кулаєв Ю.Ф. Економіка залізничного транспорту: навч. посіб. / Київ: «Фенікс», 2012. 240 с.
5. Крейнин А.В. Цены и ценообразование на транспорте: научное пособие. Москва: Знание, 1969. 64 с.

References

1. Aksonov I.M. Marketing and logistics management in the field of transportation: tutorial / Kyiv: Osнова, 2012. 288 p. (in Ukrainian)
2. Aksonov I.M., Haba V.V., Sherepa K.M. Transport logistics: tutorial / ed. I.M. Aksonov. Kyiv, 2012. 202 p. (in Ukrainian)
3. Zaenchik L.G., Kostyuchenko L.M., Vorkut A.I. Logistics - transport technology: tutorial / ed. L.G. Zaenchik. Kyiv, 2000. 357 p. (in Russian)
4. Kulaiev Yu.F. Economy of railway transport: tutorial / Kyiv: «Feniks», 2012. 240 p. (in Ukrainian)
5. Kreyenin A.V. Prices and pricing in transport: tutorial. Moscow: Znanie, 1969. 64 p. (in Russian)

ГУЗЬ

Михайло Михайлович
guzmihail@gmail.com

УДК 631.137

САВЧУК

Василь Кирилович
savchukvk@ukr.netАНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА
ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО
ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІANALYTICAL ESTIMATION OF THE
STATE AND TENDENCIES OF ORGANIC
FARMING DEVELOPMENT IN UKRAINEстарший викладач,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування Українид.е.н., професор кафедри,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України**HUZ Mykhailo Mykhailovych** – Senior Lecturer, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine**SAVCHUK Vasyl Kyrylovych** – Doctor of Economics, Professor of department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку органічного землеробства в Україні. Визначено теоретичні засади органічного землеробства та виокреслено його переваги перед традиційним. Наведено основні аналітичні показники розвитку галузі за останні роки. Визначена динаміка розвитку органічного сільського господарства. Проаналізовано кількість операторів органічного ринку, загальні площі земель зі статусом органічних та земель у перехідному періоді. Виділено регіони з найкращими тенденціями розвитку органічного землеробства. Обґрунтована важливість та ефективність розвитку органічного агропродукування.

* * *

В статье проанализировано нынешнее состояние развития органического земледелия в Украине. Определены теоретические основы органического земледелия и четко очерчены его преимущества перед традиционным. Приведены основные аналитические показатели развития отрасли последних лет. Определена динамика развития органического сельского хозяйства. Проанализировано количество операторов органического рынка, общие площади земель со статусом органических и земель в переходном периоде. Выделены регионы с лучшими тенденциями развития органического земледелия. Обоснована важность и эффективность развития органического агропроизводства.

* * *

The article analyzes the current state of the development of organic farming in Ukraine. The theoretical foundations of organic farming are determined and its advantages over traditional are clearly outlined. Organic agriculture is an effective way to preserve nature and supply the population with food. The main analytical indicators of the development of the industry in recent years are given. Organic isn't too expensive – conventional is too cheap. Current economic systems make it more advantageous to damage the environment and exploit people than to protect our natural resources and enhance societal well-being. The dynamics of the development of organic agriculture is determined. Ukraine ranks first in the Eastern European region in the area of certified organic arable land, specializing mainly in the production of cereals, legumes and oilseeds. The number of organic market operators, the total land area with the status of organic and land in transition are analyzed. The regions with the best trends in the development of organic farming are highlighted. The largest number of operators in the organic market is located in Kyiv, Odessa, Kherson and Lviv regions. The leaders in areas of organic agricultural land and land of transitional period are Dnipropetrovsk, Zhytomyr and Poltava regions. The largest amount of organic land is located in Odessa, Kherson, Dnipropetrovsk, Zhytomyr and Kirovograd regions. The smallest number of organic lands is differed in Chernivtsi, Sumy, Ivano-Frankivsk and Zaporizhzhia regions. It is established which factors may have an impact on the development of organic production. One of the complex issues of organic market development is the lack of regulation of the legal framework, which complicates the work of domestic organic producers. Local organic markets are growing around the world. This gives local consumers the opportunity to obtain fresh nutritious food, and also has great potential to improve the livelihoods of small farmers in developing countries. The importance and effectiveness of the development of organic agricultural production is substantiated.

Ключові слова: сільське господарство, органічне виробництво, органічне землеробство, органічна сільськогосподарська продукція, ефективність

Ключевые слова: сельское хозяйство, органическое производство, органическое земледелие, органическое сельскохозяйственная продукция, эффективность

Keywords: agriculture, organic production, organic agriculture, organic agricultural products, efficiency

ВСТУП

Сучасні інституційні та технологічні орієнтири характеризуються насамперед екологічною переорієнтацією людського існування за законами сталого розвитку. Усвідомлення та практичне визначення пріоритетності законів біоти є головним інструментом збереження природного капіталу. Саме органічне землеробство є одним з шляхів подолання біопродовольчої

кризи методом раціонального природокористування в межах сталого розвитку. Адже в основу органічного землеробства покладено власні вузькоспеціалізовані норми виробництва, орієнтовані на забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу при позитивній перманентності еко-соціо-економічних вигод.

Окрім положення стосовно визначення сутності

та оцінки динаміки розвитку органічного виробництва ґрунтовно висвітлено у працях провідних науковців: В.І. Артиш, В.І. Вовк, В.П. Галушка, В.М. Гесця, Т.О. Зайчук, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука, О.І. Шкуратова, В.М. Якубів та інших українських вчених. Відмічаючи вагомість наукових розробок та результативність отриманих, насамперед, практичних результатів, потребують продовження вивчення проблем екологізації господарювання на засадах органічного землеробства. Це зумовило вибір теми дослідження. Оцінка динаміки розвитку органічного землеробства у світі та в Україні підтверджує його значимість й актуальність.

МЕТА РОБОТИ – аналітична оцінка стану розвитку органічного землеробства в Україні, визначення проблем та перспектив розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною й інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, матеріали періодичних видань, Internet-ресурси, нормативно-правові акти, статистичні бази даних, а також аналітичні матеріали діяльності сільськогосподарських підприємств зайнятих органічним землеробством.

Під час проведення дослідження використано методи системного аналізу, синтезу, порівняння, співставлення та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток сільськогосподарського виробництва не може здійснюватися окремо від економічних та соціальних тенденцій розвитку суспільства. XX ст. ознаменувалося стрімким індустріальним розвитком та значним збільшенням антропогенного впливу на довкілля. Зовнішнє природне середовище стає все більш ворожим для здоров'я людини. Так, на сьогодні все більша частина населення бажає мінімізувати шкідливий вплив довкілля на власне здоров'я, шляхом споживання органічної продукції сільського господарства.

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її

експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів відносно розвитку власного органічного виробництва. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає більше чверті мільйона гектарів, а наша держава займає двадцять перше місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загального обсягу сільськогосподарських угідь України складає 1%. Водночас Україна займає перше місце у східноєвропейському регіоні стосовно сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Крім того, у нашій державі сертифіковано 300 тис. га дикоросів.

За останні три роки спостерігається тенденція наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, соки, сиропи, повидло, сухофрукти, мед, м'ясні та молочні вироби.

Офіційні статистичні огляди IFOAM підтверджують, що на кінець 2017 р. в Україні було зареєстровано 504 оператори органічного ринку, з яких 304 господарства, що отримали статус "органічного", а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 289 тис. га, з них 201 тис. га зайняті це виключно органічні землі та зайняті орними культурами (зернові, олійні та бобові, у невеликих обсягах культивуються також овочі й фрукти).

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. Українські сертифіковані органічні господарства – різного розміру – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до понад десяти тисяч гектарів ріллі.

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з початку 2000-х рр., склавши у 2005 р. – 200 тис. євро, а вже у 2017 р. – 29,4 млн. євро (рис. 1).

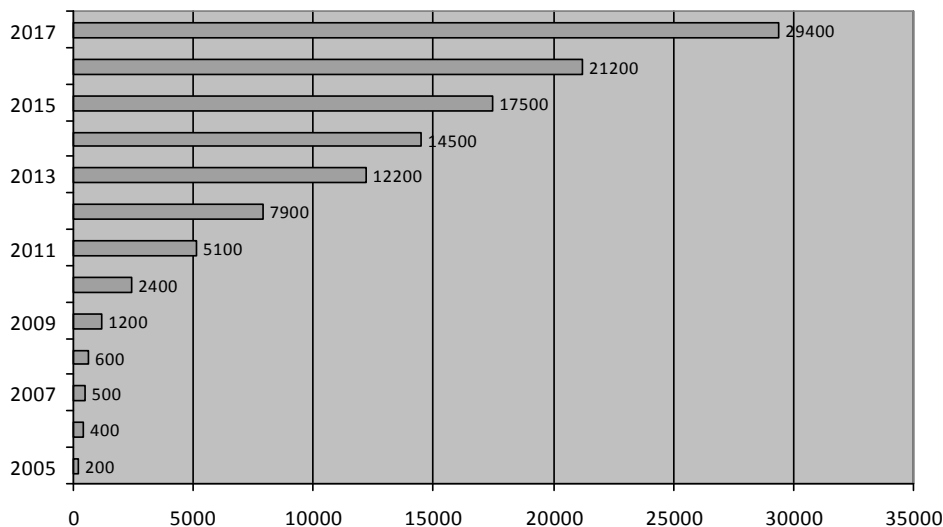

Рис. 1. Внутрішній органічний ринок України, тис. євро [4]

З усього обсягу продажів органіки 90 % припадають на експорт і лише 10 % – на внутрішній ринок. Загалом в Україні виробляється понад 400 найменувань органічної продукції. Найбільше її купують Нідерланди, Німеччина і Австрія. У цілому українську органіку споживають більш ніж 40 країн.

Основними органічними експортними товарами з України є:

- зернові – кукурудза, пшениця, ячмінь;
- олійні – соняшник, бобові;
- свіжа (яблуко, кавун); заморожена (ягоди); сушена (ягоди, яблука); перероблена сировина (яблукний концентрат, яблукні вижимки);
- чорниця, ожина, брусниця, журавлина, бузина, аронія, терен, шипшина, обліпиха, горобина, лісова суниця, яблуко, горіхи, малина, суниця садова, аронія.

У FiBL також відмічають, що все більше українських операторів мають намір продати не тільки сировину, але й перероблені продукти. Наприклад, у 2018 р. значно збільшився експорт органічної соняшникової олії. Станом на початок 2019 р. в Україні експорт органічної продукції втричі перевищує обсяги внутрішнього споживчого ринку і становить 99 млн. євро [3].

На сьогодні ринок органічної сільськогосподар-

ської продукції є одним з найдинамічніших ринків продовольства у світі, що обґрунтовує актуалізацію та нагальну необхідність врегулювання відповідно міжнародних стандартів харчового законодавства.

Допомагають в експорті виробникам Угода про асоціацію з ЄС та запровадження Зони вільної торгівлі, які зменшили торговельні бар'єри між країнами. Також у рамках угоди в Україні почали впроваджувати законодавство у сфері органіки, зокрема у липні 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон про основні положення та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції (рис. 2). Це один із законів дорожньої карти пріоритетних законопроектів для законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію [3].

Разом з тим в останні роки відбувається посилення вимог імпорту до ЄС після значної кількості відправок (у 2015 р.) великих обсягів органічної продукції з України, в якій були знайдені залишки пестицидів, не дозволених для використання в органічному виробництві відповідно до Регламенту ЄС 834/2007.

Аналізуючи обсяги та структуру імпорту органічної продукції (рис. 3), бачимо, що Україна у 2018 р. на 40 % порівнянл з попереднім 2017 р. збільшила кількість ввезеної органічної продукції.

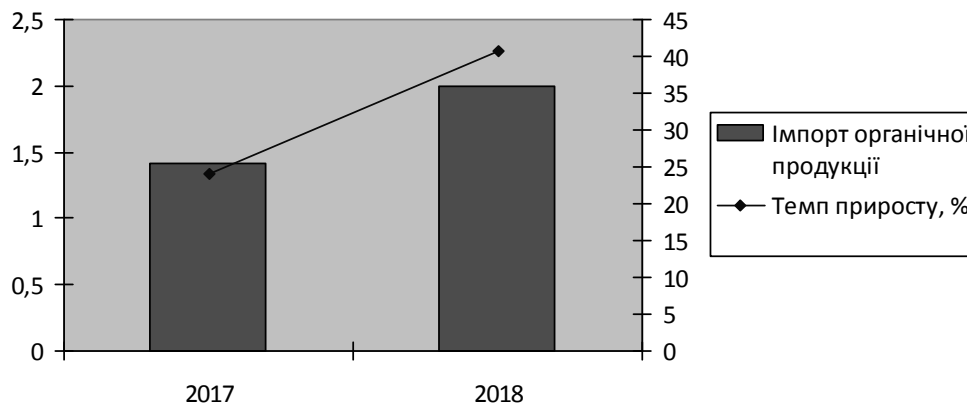

Рис. 2. Обсяги імпортованої органічної продукції, тис. тон [5]

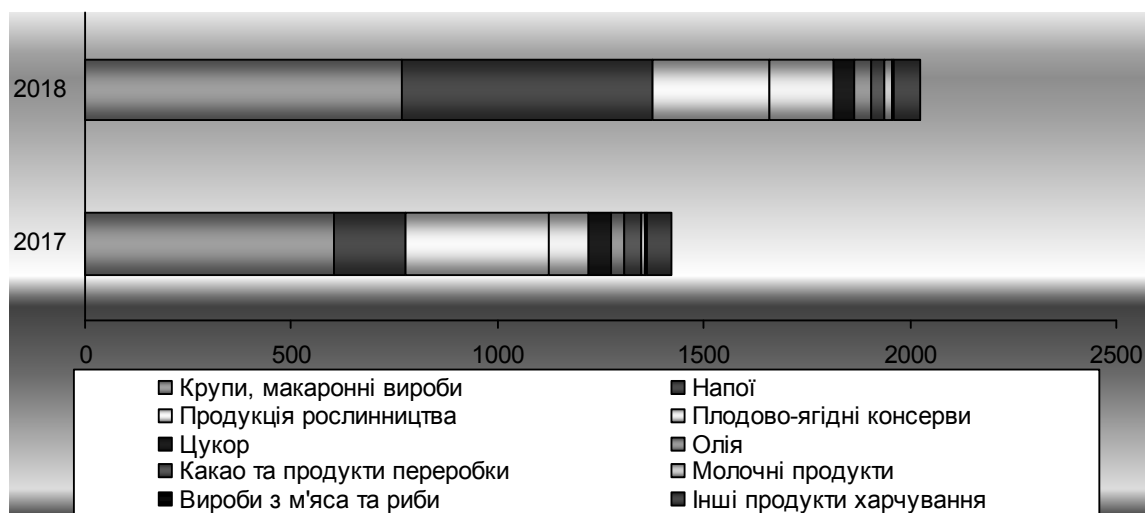

Рис. 3. Структура імпорту органічної продукції, тон [Оцінка Pro-Consulting на основі даних Державної служби статистики України]

Отже, за своїм виробничим потенціалом Україна може замінити більше 60 % імпорту, дивлячись на

наступні фактори:

- сировина для продукції може бути вирощена в Україні;
- виробництво не є технологічно складним;
- продукт користується популярністю в Україні.

Сучасна модель сертифікованого органічного сільськогосподарства формується в двох основних напрямках. Перший – підприємницький, представлений великими і середніми господарськими структурами, створеними на базі земельних і майнових паїв колишніх членів колективних сільськогосподарських підприємств, які орієнтовані на одержання максимального прибутку і забезпечення органічною продукцією внутрішнього агропродовольчого ринку. Крім цього, підприємства першого напрямку зосереджують свою діяльність на розширенні обсягів експорту органічної продукції в країни, які здійснюють сертифікацію виробництва (ЄС, Швейцарія, Японія та ін.).

Другий напрям розвивають в основному фермерські господарства, які належать до групи малого агробізнесу, переважно на внутрішньому ринку. До органічного сектору долучаються сільськогосподарські підприємства, землі яких розташовані в різних регіонах України і проходять конверсію, а також господарства із сертифікованими земельними угіддями. Конверсія – це перехід від традиційного до органічного методу господарювання за певний проміжок часу, в ході якого застосовуються норми і принципи органічного агровиробництва.

ВИСНОВКИ

Вітчизняне сільське господарство має значний потенціал до збільшення обсягів виробництва та реалізації органічної продукції. Формування ефективного органічного землеробства є комплексом заходів, спрямованих на підтримку та відновлення природно-

ресурсного потенціалу, що забезпечує замкнений цикл виробництва на сільськогосподарському підприємстві. Разом з тим варто зазначити, що формування системи органічного сільського господарства повинно стати для України пріоритетним у середньостроковій перспективі. На підтримку цього виступає щорічний динамічно зростаючий світовий та вітчизняний попит на органічну продукцію та екологізація життя людини в цілому. Ринок органічної продукції є слабо розвиненим, тому, враховуючи потужний природно-ресурсний потенціал нашої країни, дана галузь є економічно привабливою та перспективною за умов належного нормативно-правового регулювання, насамперед.

Список використаних джерел

1. *Organic Agriculture and Food Security (IF- OAM Dossier 1, 2002)*. URL: www.ifbani.org
2. *International Federation of Organic Agriculture Movements*. URL: <https://www.ifoam.bio/>
3. *AgroPortal Органічна Україна в інфографіці*. URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike/>
4. *Федерація органічного руху України*. URL: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>
5. *Pro-consulting*. URL: <https://pro-consulting.ua/>

References

1. *Organic Agriculture and Food Security (IF- OAM Dossier 1, 2002)*. URL: www.ifbani.org
2. *International Federation of Organic Agriculture Movements*. URL: <https://www.ifoam.bio/>
3. *AgroPortal Органічна Україна в інфографіці*. URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike/>
4. *Federatsiia Orhanichnoho Rukhu Ukrainy*. URL: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> (in Ukrainian)
5. *Pro-consulting*. URL: <https://pro-consulting.ua/> (in Ukrainian)

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?**1. Значна (!) економія коштів на ведення бухобліку:**

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру;**
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.**4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.**

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua